№ 224 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

1911

ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 13 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 224

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“
Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak“

Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կօպէկ.

Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՄՇԱԿ

(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ“.
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK“.

Հոկտեմբերի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը 3 րուբլի:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԷՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ)—20 կոպ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торговъ. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնօյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՍԱԼՕՆ

(Головинскій пр., 41)

Ուրբաթ, հոկտ. 14-ին, կը կայանայ հրապարակական jour fixe նուիրված կաթողիկոսական հարցին։ Հանդիսաւոր բացումն ծրարի (կաթողիկ. թեկնածուն «ՏԱՐԱԶԻ»)։ Ծրարը կնքված է Կովկ. Հայոց Բար. ընկ., Ներսիսեան դպրոցի, Թիֆլիսի մի քանի ազգ. բազրոնութիւնների եւ նօտար Մղերովի կնիքներով ու 1908 թ.-ից տրված պահեստ Թիֆլիսի Առեւտր. բանկի առաջ զանձապետ Ալ. Միրիմանեանին։ Այս ծրարի գրութեան մէջ աոված է, թէ ինչու է «ՏԱՐԱԶԻ» թեկնածուն նա։

Ծրարը կը բացվի երեկ. ժամը 10-ին։ Սկիզբը հանդիսի երեկ. ժամը 8-ին։ Կը լինի գրական երաժշտական բաժին, մասնակցութեամբ օպերային երգիչների և երգչուհիների, վերջը, ծրարը բացվելուց յետոյ, զրոյց։

ՄՈՒՏՔԸ 1 ր. անխտիր ամենքի համար։ Անուանական տոմսակները մինչև ուրբաթ կէսօրին պէտք է ստանալ ՄԱՄՈՒԼԻ ԲԻՒՐՕՅԻՑ, իսկ այնուհետև տոմսակները (տեղի սղութեան պատճառով) 2 ր.։

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին։

(առ.) 30. 2—1

ՅՐԱՒԷՐ

Թեմիս կառավարիչ տէր-Եփրեմ եպիսկոպոսի կարգադրութեան համաձայն այս հոկտեմբերի 16-ին, կիրակի օրը, զկնի ս. պատարագի, ժամը 12-ին, նշանակված է երկրորդ և վերջին ծխական ժողով. 1) Թիֆլիսի Վանքի աւագ եկեղեցում, 2) Մուղնու ս. Գէորգ, 3) Ջգրաշէնի ս. Աստուածածին, 4) Նորաշէնի ս. Աստուածածին, 5) Կաթուղիկէ ս. Աստուածածին, 6) Բեթղեհէմի ս. Աստուածածին, 7) Քամոյեան ս. Գէորգ, 8) Ջրկինանց ս. Կարապետ, 9) ս. Նշան, 10) ս. Սարգիս, 11) Քարափի ս. Գէորգ, 12) Հրեշտակապետաց, 13) Վերայի ս. Խաչ, 14) Թանդոյեան ս. Աստուածածին, 15) Կուկիայի Նորաշէնի ս. Աստուածածին, 16) ս. Կարապետ, 17) Զուգուրէթի ս. Աստուածածին, 18) Կարմիր Աւետարանի, 19) Էջմիածնեցոց ս. Գէորգ, 20) ս. Լուսաւորիչ, 21) Զորաբաշի ս. Գէորգ, 22) ս. Մինաս եկեղեցիներում ընտրելու 3-ական պատուիրակ, որոնք պիտի ընտրեն առաջնորդարանում թեմական մի պատգամաւոր, որը Էջմիածնում մասնակցելու է կաթողիկոսական ընտրութեան։

Ուստի սրանով հրաւիրվում են վերոյիշեալ եկեղեցիների 25 տարեկան և աւելի հասակ ունեցող ծխականները մասնակցելու նշանակված ժամանակին իրանց ծխական եկեղեցիներում կայանալիք պատուիրակային ընտրութեան։

Թիֆլիսի հայոց եկեղեցիների | Գործակալ Ա. մասի՝ Սարգիս աւ. քահ. Շիօյեանց
| Գործակալ Բ. մասի՝ Ղևոնդ քահ. Մամիկոնեանց

(հ.շ.) առ. 997. 2—1

ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА ПАПИРОСЫ ИНТЕЛЛИГЕНТНЫЯ ЦѢНА 25 шт. 15 к. 10 ш. 6 к. 100 ш. 60 к.

ПАПИРОСЫ ЛЕВЪ 20 шт. 5 коп. ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА

ПАПИРОСЫ ЭКСТРА 15 шт. 6 коп. ФАБРИКИ А. ЭНФІАДЖІАНЦА

662. 100—50 առ. (Ի. հ. կ.)

ՍԱԼՕՎԻԶՕՏՍԿԻՅ վերադարձաւ և սկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը Բեռլինի համալսարանի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ներքին հիւանդութիւններ՝
առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի։
Ընդունելութիւնը ամեն օր՝
առաւօտեան ժամը 9—11-ը և երեկոյեան ժամը 5—7-ը։
Католическая ул. д. № 10.

(ա.օ.) առ. 989. 100—2

ԲԺԻՇԿ

Գր. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

ներքին եւ երեխայոց

հիւանդութիւններ

Ընդունում է հիւանդներին իր նոր բնակարանում՝ Գանօվսկայա փողոց, տուն Սէլյանօվների, № 18, տելեֆօն 615.

Առաւօտեան 12—1 ժամը
Երեկոյեան 5—6 ժամը

(ե.հ.կ.) առ. 819. 100—21

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ս. Գ. ԿԵՕՆՃԵԱՆ

Ընդունում է ատամի և բերանի հիւանդութիւն ունեցողներին։ Պլոմբ, արհեստական ատամներ իւրաքանչիւրը 1 րուբլի, և այլն։

Աշակերտներին և ծառայողներին 50% զեղչ։
Ընդունելութիւնը առ. ժամը 9—2-ը և 4—7-ը երեկ.
Միքայէլեան փող. № 6, մուտքը պէրեւլկայից։

(ե.հ.կ.) առ. 876. 50—15

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԵՐԵՍԸ

խսկոյն ահեթ կորցնում է իր գրաւչութիւնը, եթէ միայն ատամները տգեղ և կամ թէ նրանց վերաբերմամբ խնամք չէ տածվում,

մինչդեռ աւելի հեշտ բան չը կայ՝ քան պահպանել ատամները առողջ և գեղեցիկ դրութեան մէջ։ Հարկաւոր է միայն ընտելանալ ատամների վերաբերմամբ կանոնաւոր խնամք տածելուն՝ գործածելով անտիսեպտիկ Օդօլը։ Օդօլը երբեք չէ թոյլ տալիս փտախտային պրօցեսների զարգացումը բերանում և պահպանում է ատամները առողջ դրութեան մէջ։

(M. 326491/326497) 911. 1—1

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆՔ

Կ. Պօլսի մեր թղթակցի վերջին նամակից երեւում է, որ թիւրք շովէն գործիչները կորցրել են իրանց գլուխը։ Նրանք յոխորտանքով հայհոյութիւններ են թափում ոչ միայն իտալացիների, այլ և ռուսների գլխին, որոնք, նրանց կարծիքով, յանցաւոր են, որովհետև չեն միջամտում յօգուտ Թիւրքիայի։

Գրգռելով Թիւրք մոլեռանդ խուժանի ֆանատիկոսութիւնը, անուանելով իտալացիներին շուն, ռուսներին՝ աւազակ, գայլ, իսկ իրանց թիւրքերին՝ առիւծ,—Թիւրքական մամուլի շովինիստ օրգանները, ինչպէս «Սիւնկի», «Միլան», «Իկէրի», շատ յոռի ծառայութիւն են մատուցանում իրանց հայրենիքին, որ այս րոպէին ճգնաժամի մէջ է և որի ապագայ գոյութիւնը նոյնիսկ գուցէ վտանգված է։ Գործածելով այնպիսի անպատկառ լեզու Ռուսաստանի պէս մի հզօր պետութեան հասցէին, ինչպէս և Իտալիայի հասցէին, դրանով Թիւրք շովինիստները միայն կրակի վրա իւղ են ածում, որովհետև ֆանատիկոս ամբոխը, գրգռվելով կարող է դիմել ծայրահեղ միջոցների իտալացիների դէմ, կոտորածներ սարքել, իսկ չէ որ այդպիսի դէպքում Իտալիան կը դիմի նոյնպէս ծայրահեղ միջոցների, չէ որ եւրոպական մեծ պետութիւնները այդպիսի դէպքում ստիպված կը լինեն նոյնպէս միջամտել։ Եւ, վերջապէս, մի՞թէ ներկայ ճգնաժամային րոպէում Թիւրքիան պէտք չունի Ռուսաստանի պէս պետութեան բարեացակամութեան։

Եթէ թիւրքերը, ընտելացած լինելով շարունակ հայերի, մակեդոնացիների կոտորած սարքել, կարծում են, թէ կարող են և իտալացիների ու այլ եւրոպացիների կոտորած սարքել, նրանք չարաչար սխալվում են։ Թիւրքիան այսօր կրում է իր նախկին յանցաւոր քաղաքականութեան հետևանքները, քաշում է Աբդիւլ-Համիդի կործանարար թագաւորութեան մեղքերը։ Եւ անպարծ յոխորտանքները չեն որ կարող են այսօր փրկել Թիւրքիան, այլ կորեկտ, խոհեմ վարմունքը, պաղարիւնութեամբ խնդիրը քննելը և աշխատելը մի հնար, մի ճար գտնել, իրաւախոհութեան գալ Իտալիայի հետ։ Այդ դէպքում Թիւրքիան պէտք ունի Ռուսաստանի պէս հզօր պետութեան աջակցութեան։

Փոխանակ անպարծ ռազմական հրաւէրներ կարդալու, Թիւրքիան և Թիւրք մամուլը պէտք է ստիպեն կառավարութեանը ձեռնարկել վերջապէս այն բարենորոգումներին, որոնց այնքան պէտք ունի Թիւրքիան և որոնց բացակայութիւնը բերեց հասցրեց Թիւրքիան իր ներկայ աղէտալի դրութեան։

Հ. Առաքելեան

ԹՈՒՐՔ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

11 հոկտեմբերի

Տրիպօլիս (Յատուկ թղթակցից).—Առաւօտեան ժամը 7-ի մօտերը Էլմամորի և Այնսարի կողմից երևաց 700 հոգուց բաղկացած արաբական մի հեծելազօր։ Գեներալ Պեկօրի զօրքերը բացին կրակ հրացաններից և թնդանօթներից։ Թշնամին յարձակման չը դիմեց։ Առ. ժամը 9-ին լեռնային բատարէան բերդից կրակ ուղղեց թշնամու դիրքերի վրա։ Ցերեկվայ ժամը 1-ին ֆանատիկ արաբները սպանեցին երկու զինուորի։ Սկսվեց իրարանցում։ Մի քանի թաղերում կոտորած սկսվեց։ Խանութները և տները գոց են։ Փողոցներում դրված են պահակներ և զինուորներ։ Շատ արաբներ ձերբակալված են։ Երկու ժամ յետոյ կարգ ու կանոնը վերականգնվեց։

Օդագնացները հոկտ. 10-ին յայտնեցին, որ թշնամու հեծելազօրը մօտենում է։ Առ. ժամը 8-ի մօտերը հարիւր արաբ ձիաւոր և մի քանի թիւրք զինուոր Մասրի փոքրիկ ամրոցից յարձակվեցին երեք իտալական հետիոտն գնդի վրա։ Թշնամին ցիրուցան եղաւ։

Հռոմ.—Ստեֆանին յայտնում է, որ թիւրքական տեղեկութիւնները —իբր իտալացիները Բէնգազի մօտերը խոշոր կորուստներ են ունեցել—ֆանտաստիկ երևակայութեան արգասիք են։ Իտալացիների կորուստն է 109 սպանված և վիրաւոր։

Տրիպօլիս.—Հրատարակված է, որ զէնքը ձեռին բռնվածները գլխատվելու են։ Բէնգազում դրութիւնը բաւաբար է։ Իտալական զօրքերի մէջ ոգեւորութիւն է տիրում։

Հռոմ.—Ստեֆանին հեռագրում են Բէնգազից, որ ափ իջնելու ժամանակ իտալացի զօրքերը կռւի բռնվեցին 600 թիւրքերից բաղկացած զօրամասի հետ, որին պաշտպանութիւն էին ցոյց տալիս 4000 կամաւոր և 5000 արաբներ։ Թիւրքերի կորուստները, առանձնապէս արաբներինը, շատ խոշոր են. սպանվածների թիւը հասնում է 400-ի։ վիրաւորների թիւը՝ 800—1200-ի. Քաղաքը քիչ վնասվեց ռմբակոծութիւնից. Թշնամին փախաւ երկրի խորքը։ Իտալացիների դրութիւնը Բէնգազիում և մօտակայ տեղերում շարունակ դէպի լաւն է գնում։ Անընդհատ ներկայանում են արաբ ցեղապետները և հպատակութիւն են յայտնում։ Սխալ երևաց այն լուրը, թէ իբր Բէնգազիի մօտերը քրիստոնէական միսսիայի սրի են քաշել։

Հռոմ.—«Պօպօլօ-Ռօմանօ» լրագիրը յայտնում է, թէ ճիշդ չէ լրագրական այն տեղեկութիւնը, որ իբր թէ իտալական նաւատորմը երթեւեկում է Եգէյեան ծովում։

Լօնդօն.—Րէյտէրին հաղորդում են Մալտայից, որ Բէնգազիից ստացված տեղեկութիւններին նայելով՝ իտալական ռմբակոծութիւնը ահռելի սարսափ տարածեց։ Շատ տներ և այլ շինութիւններ աւերված են. մալտական եկեղեցին կիսով չափ փուլ եկաւ։ Սպանված են 8, վիրաւորված են 10 մալտացիներ։ Զարհուրանց վնասված է անգլական հիւպատոսարանը։ Հիւպատոսը վիրաւորված է։ Մի քանի անգլիահպատակ հրէաներ, որոնք ապաստան էին որոնում հիւպատոսարանում, սպանված են և վիրաւորված։ Նամակները տեղացիների կորուստները հաշւում են 4,000 մարդ։

Կ. Պօլիս.—Օսմանեան գործակալութեան տեղեկութիւնների համեմատ, Թիւրքիան նախապատրաստելով պատասխան մի քանի պետութիւնների հարցապնդումներին, մշակում է Իտալիայի հետ հաշտութիւն կայանելու պայմանների ճիշդ ձևակերպութիւնը, մանաւանդ այն բանի, թէ ինչպէս է հասկանում նա «Թիւրքիայի սուվերէնութիւնը պահպանելու» նախադասութիւնը։

Վիէննա.—Պատգամաւորների ժողով։ Պատասխանելով զանազան կողմերից արված հարցապնդումներին տրիպօլիսեան հարցի վերաբերմամբ, Գաուչ յայտարարեց, որ ինքը պէտք է կտրական կերպով բողոքէ պատգամաւոր Գէյլինգէրի սօցիալ-դեմօկրատիական հարցապնդական ճառի դէմ, որը փորձ է անում խառնել կուսակցական քաղաքական կռւի մէջ կայսերական ընտանիքի օգոստափառ անդամներից մէկին. նոյնքան կտրական կերպով մինիստր-նախագահը բողոքում է միջազգային խառնակնութիւնից օգտվելու փորձերի դէմ, առիթ ծառայեցնելով դրանց վիրաւորական յարձակումների համար դաշնակից պետութեան դէմ։ Գաուչ չափազանց վշտալի է համարում, որ Թիւրքաց նախկին կառավարութիւնը չը հասկացաւ աւստրօ-ունգարական կառավարութեան իր ժամանակին տուած խորհուրդները՝ որ անհրաժեշտ է ուշադրութեամբ վերաբերվել Իտալիայի տնտեսական շահերին Տրիպօլիսում. Թիւրքիայի այդ ընթացքով է բացատրվում Իտալիայի որոշումը՝ վերջ տալ տրիպօլիսեան հարցին եռանդուն միջոցներով։ Աւստրօ-ունգարական կառավարութիւնը, որը պատերազմական գործողութիւնների հէնց սկզբից աշխատում էր միջոց գտնել ընդհարման առաջն առնելու համար, կը վերադառնայ այդ ձգտումներին, հէնց որ կը ներկայանայ յարմարաւոր րոպէն։ Կառավարութիւնը կարծում է, որ իր հետ համաձայն են նոյնպէս ուրիշ պետութիւնները այն բանի վերաբերմամբ, որ առհասարակ անհնար է այժմ և եթ աջողութեամբ բարձրացնել միջնորդութեան հարցը։ Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ աւստրօ-ունգարական քաղաքականութիւնը պէտք է որ գլխաւոր նշանակութիւն տար պատերազմական բեմի սահմանափակմանը։ Կատարեալ հիմք կայ բոլորովին անկեղծ և լօյալ համարել այդ առթիւ Իտալիայի կողմից պարզօրէն ցոյց տրված ձգտումը՝ հանել պատերազմական գործողութիւնների շրջանից Ադրիատիկ և Յոնիական ծովերի թիւրքական ափերը։ Աւստրօ-ունգարական կառավարութիւնը, սակայն, միջոցներ ձեռք կառնի պաշտպանելու համար Աւստրօ-Ունգարիայի առևտրական շահերը որևէ կորուստից։ Գաուչի ճառից յետոյ շարունակվեցին վիճաբանութիւնները իտալական իրաւաբանական ֆակուլտէտ հիմնելու մասին Վիէննայում։

ՅՈՒՂՄՈՒՆՔՆԵՐԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

11 հոկտեմբերի

Պէկին.—Ջանշա քաղաքը գրաւվեց ապստամբներից անցեալ շաբաթ։ Վերին Եանձիից եկած զօրքերը միացել են յեղափոխականներին Ուչանում։ Հաղորդում են, որ Ցզիւձիանը նոյնպէս ընկել է յեղափոխականների ձեռքը։ Սեանֆուն և Շէնսի նահանգի ամբողջ հարաւային մասը ապստամբների ձեռքումն են։ Տյանձինի բարձր դպրոցում հոկտեմբերի 10-ին անկարգութիւններ են ծագել. պարագլուխները կալանաւորված են։

Խարբին.—Մանջուրիայի բոլոր քաղաքներից, առանձնապէս հարաւային քաղաքներից, հաղորդում են դրամական շուկայի ընկած դրութեան մասին։ Արծաթի պաշարը կառավարական բանկի շատ բաժանմունքներում սպառվել է։ Շարունակ յետ են վերցվում չինական բանկերին ի պահ տրված գումարները։

Մանջուրիայում յեղափոխականների ակտիվ գործողութիւնների մասին դեռ չէ լսվում։ Չին ազգաբնակութիւնը անվստահ է նայում կառավարական յաղթական ազգարարութիւններին։

Շանխայ.—Չինական շուկաների յուզվելից դրութեան մասին լրագիրների հաղորդած տեղեկութիւնը ճիշդ չէ. միայն մի քանի ֆիրմաներ են սնանկացել։ Այժմ արդէն այլևս դրամներ դուրս չեն բերում օտարազգի բանկերից։ Մանջուրիան համարեա միևնոյն պայմաններումն է։

Մանջուրիայում հանգիստ է, բայց ազգաբնակութեան համակրութիւնը յեղափոխականների կողմն է։

Տօկիօ.—«Ասախի» լրագրի ասելով, միսիոնարները խորհուրդը որոշել է 100,000 իէն յատկացնել ռազմանաւերի Չինաստան ուղարկելու ծախքերի համար։ Լուրերի համաձայն, Եապօնական Կարմիր Խաչը այնտեղ ուղարկում է սանիտարական խումբ։

Իօկօհամա-սպէշի բանկը նպաստաւոր կերպով վերաբերվեց Մանջուրիայի գեներալ-նահանգապետի առաջարկութեան, որի համաձայն 5.000,000 իէնի փոխառութիւն է կնքվելու Հարաւային Մանջուրիայի հարստութեան գրաւականով։

Կուանչենծի.—Փակվեց «Դօմին-Դունբաօ» լրագիրը. արգելված է կարդալ «Շէնձին-Շիբաօ» թերթը, որ լոյս է տեսնում Մուկդէնում չինարէն, եապօնացիների ձեռքով։

Հաագա.—Շանխայ է ուղարկվում «Հօլլանդ» յածանաւը հօլլանդական շահերը յեղափոխութեան ժամանակ պաշտպանելու համար։

Լօնդօն.—«Դէյլի-Նիւսի» տեղեկութեան համեմատ, յեղափոխական Սուն-Եան-Սէն, որը 12 տարի առաջ աքսորված էր Չինաստանից, ժամանեց Նիւ-Եօրկ։ Ասում են, որ նա տեղեկութիւնների է սպասում Պէկինից, Չինաստան ուղևորվելու համար։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

11 հոկտեմբերի

Թաւրիզ.—Ղարադաղի գլխաւոր քաղաք Ահարի մօտ նախկին շահի կողմնակիցները կռիւ են ունեցել Րահիմխանի որդի Բօյիւք-խանի առաջնորդութեամբ ղարադաղցի խաներ Արշադի և Զերգամի մարդկանց միջև. Բօյիւք-խանը գրաւել է Ահարը։

Թաւրիզ.—Սալմաստից եկան 50 հայ փէզաքներ։ Նոր փորձեր են կատարվում Ղարամէլիք պաւաղձանը գրաւելու։ Ազգաբնակութիւնը հացի թանգութիւնից շատ է նեղվում։ Եղել է սովամահութեան մի քանի դէպք։ Եկել են մի քանի գերմանական խոշոր ֆիրմաների ներկայացուցիչներ։

Լուր կայ, իբր գերմանական ֆիրմաներից պարսկական ընկերութիւն է կազմվելու Ուրմիայի լճի վրա նաւագնացութիւն հաստատելու համար։

Թիւրքական պարագլուխ Սարդար-Մուքրին նշանակվեց Մարաղայի նահանգապետ։

Ստոկհոլմ.—Արտաքին գործերի մինիստրութիւնը յայտնում է, որ սխալ է «Թայմսի» այն տեղեկութիւնը, թէ նորից 20 շվեդացի օֆիցէրներ են նշանակված պարսկական զօրքի մէջ. հարցը սոսկ ժանդարմէրիայի վերակազմութեանն է վերաբերում։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

11 հոկտեմբերի

Վիեննա.—Բեռլինի «Պրէս-Սենտրալի» տեղեկութիւնների համաձայն, արքիդուքս Ֆերդինանդ-Կարլը՝ գահաժառանգի եղբայրը՝ հրաժարվել է կայսերական տան անդամի իրաւունքներից։ Կայսրը համաձայն է արքիդուքսի հրաժարականի վերաբերմամբ։ Արքիդուքսը այսուհետև կը կոչվի Բուրգ և կամուսնանայ պրօֆէսոր Ճուբերի (Վիեննա) դստեր հետ։

Կ. Պոլիս.—Միտիլէնի բանկը դադարեցրեց վճարումները։

Հոկտ. 1-ից մինչև 8-ը Նեղուցով անցան անարգել 24 շոգենաւ ռուսական հացահատիկով։

Մօնաստիր.—Էլբասանի մօտերը յափշտակել են 37,000 թիւրքական ֆունտ կառավարական գումար։ Կողոպտիչները ստացական են թողել Տաբանի հրոսակախմբի անունից։

Խատիբում խուզարկութիւնը երեւան հանեց դժոխային մեքենայ նահանգապետի տան և ժանդարմների զօրանոցի միջև ընկած շինութեան մէջ։

Աթէնք.—Աթէնքի գործակալութեանը հաղորդում են Սալօնիկից, որ երիտասարդ-թիւրքերի օպպօզիցիան աւելի ու աւելի նկատելի է դառնում։ Կոսսովայի վիլայէթի Դիբրինի սանջակի կօմիտէտի անդամները ցոյց սարքելով հրաժարական են տուել։ Կօմիտէտի թշնամիները աշխատում են օգտվել տարաձայնութիւններից, որպէս զի աջողվի կօմիտէտի փակումը և ի գահ կոչվի գահաժառանգ Իւսուֆ-Իզէդդինը, իսկ մեծ վէզիր դառնայ Քեամիլ փաշան։

Իփէկ.—Ջերնօգօրցիները սպանեցին երկու թիւրք պահապան զինւորի։

Լոնդոն.—Բացվեց պալատի աշնանային նստաշրջանը։ Լիբերալ Մէսօնի հարցին, թէ ինչու Անգլիան բարեկամական ծառայութիւն չառաջարկեց Իտալիային և Թիւրքիային պատերազմին վերջ դնելու համար, Ասկվիտը պատասխանեց, որ կառավարութիւնը կարծում է, թէ ամեն մի հրապարակային ազդ այդ հարցի նկատմամբ այս րօպէին հազիւ թէ նպաստէ դրական հետևանք ստանալուն (ծափահարութիւն)։

Րէյտէրին հաղորդում են Կանէայից, որ ազգային ժողովի աղմկալի նիստից յետոյ կրէտական կառավարութիւնը հրաժարական տուեց։

Բեռլին.—Տեղիս քաղաքական շրջաններում մեծ ուշադրութիւն են նուիրում Սայիդ փաշայի՝ գաղտնի նիստում արած յայտարարութեան, և միանգամայն հաւանելի են գտնում, որ Թիւրքիան վերջին դէպքերի պատճառով կամենում է յարվել մեծ պետութիւնների որևէ խմբակցութեան։ Այն լուրերի առթիվ, երբ Թիւրքիան կամենում է միանալ եռապետեան համաձայնութեան, կարծում են, թէ պէտք է տարբերութիւն դնել Սայիդ փաշայի այն յայտարարութիւնների, որ նա արել է ընդհանուր և չափազանց զգոյշ դարձուածքներով, և երիտասարդ-թիւրքերի արմատական թևի միջև։ Կասկածվում է, որ Սայիդ փաշան ընդունակ լինի այդ տեսակ քայլ անելու։ Միենոյն շրջանների կարծիքով, եռապետեան դաշնակցութեանը միանալը հաւանական պատճառներով անհնարին է։

Լուրերի համաձայն, Կ. Պոլսում պաշտօնավարող գերմանական դեսպանը մօտիկ ապագայում աւելի ակտիվ կերպով է հանդէս գալու իբրև միջնորդ թիւրք-իտալական պատերազմում։

Կանէա.—Ազգային ժողովի նիստի սկզբում առաջին հարցը դրվեց վարձատրելու ժողովի անդամներին այն փաստերի փոխարէն, որոնք ստացվեցին յոյն-թիւրքական պատերազմի ժամանակ, իսկ յետոյ պրինց Գէօրգիի կառավարութեան օրօք։ Չը նայած օպպօզիցիայի բողոքին, որ պահանջում էր նախ աւելի կարևոր խնդիրներ քննել, օրինագիծը քուէարկվեց և անցաւ։ Վարձատրութեան ընդհանուր քանակը 196,000 ֆրանկ է։ Մեծ պետութիւններին պատասխան յղելու քննութիւնը յետաձգվեց։ Կառավարութիւնը պահանջում է օպպօզիցիայի ապացուցել, թէ ներքին կառավարութեան մէջ անճշտութիւններ կան։ Օպպօզիցիան իր կողմից պահանջում է պաշտօնապէս պարզել ազգային հարցի դրութիւնը։ Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ հարցի քննութիւնը յետաձգվեց վաղվան։

Բէրն.—Լօնդօնից ազգային բանկը ոսկու փոխադրութեան ժամանակ կատարվել է կողոպուտ։ Ոսկու տեղ փաթեթացում կային արճճէ կտորներ։ Կողոպուտը 130,000 ֆրանկ է։ Ցանցանքը ըստ երևոյթին պատրաստված է եղել առաջուց։

Բէլգրադ.—«Պօլիտիկ» թերթին հաղորդում են բօսնիական Բրօդից, որ մի քանի օր շարունակ Բօսնիա դիմող գնացքները լի են զօրքերով։ Մինչև Էֆտէդշիտ մեկնել են աւելի քան 30,000 մարդ։ Ռազմամթերքները ուղարկվում են գիշերով։ Բէլգրադում համոզված են, որ Աւստրո-Ունգարիան մտադրվում է ակտիվ միջոցներ ձեռնարկել Նօվօ-Բազարի սանջակում։

Գահաժառանգ Ալէքսանդրը և արքայազն Գէօրգին աւտոմօբիլով մեկնեցին Վիէննա։

Բեռլին.—Կանցլէրի ճառը կենսական մթերքների թանգութեան հարցապնդման առիթով ընդունվեց աջակողմեանների և ձախակողմեանների ուժեղ աղմուկով։

Լօնդօն.—Կաբինէտի կազմի մէջ եղան հետևեալ փոփոխութիւնները. Կեբինգտօնը նշանակվեց լորդ՝ մամուլի գաղտնի հսկիչ, Մակկենան — ներքին գործերի ստատս-սեկրէտար, Չերչիլը—ծովակալութեան առաջին լորդ, Գօբհաուզը — Լանկաստէրի դքսութեան կանցլէր, Բէնօյմէնը—երկրագործութեան մինիստր, Պիզը—ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր, Մակկինոն-Վուդը—ֆինանսների մինիստր։

Րէյտէրի տեղեկութիւնների համաձայն, Չինաստանի յեղափոխութեան պատճառով փոխառութեան մասին կատարվող բանակցութիւնները խզվել են։ Այստեղ կարծում են, որ բանկերը՝ դրութիւնը ի նկատի ունենալով՝ փող չեն տայ փոխառութեան համար։

Կ. Պոլիս.—Թիւրքական բիւջէտը եկող տարվայ համար նախատեսնում է $3^1/_2$ միլիօն դէֆիցիտ։

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Հակատեղապահական շարժում

Կ. Պոլիս, 29 սեպտեմբերի

Վերջին շաբթուան մէջ ծայր տալ սկսաւ հակատեղապահական շարժում մը ղեկավարութեամբ «Ժամանակ» և «Արևելք» օրաթերթերու, որոնք՝ մեր թայֆայականներու բացատրութեամբ՝ «դիրք բռնած են» տեղապահի դէմ, մասնաւորապէս թելադրուելով Գրիգորիս վարդ. Պալագեանէ, որ, ինչպէս յայտնի է, Թիֆլիսի մէջ և այլուր ծանօթ է իր խենթ ու խելառ յարձակումներով և որոնցմով կը կարծէ ինքզինքին ընկալամ ընել։ Այս վարդապետը, հակառակ Օրմանեանի շնորհիւ մարդ եղած ըլլալուն, անոր անկումին նպաստեց և սահմանադրութենէն յետոյ տեսակ մը ինքնակոչ մաքրագործիչի հանգամանք ստացաւ պատրիարքարանէն բոլոր արտաքսելով կարգ մը պաշտօնեաները։

Ժողովրդականութեան կատաղի տենչացող այս վարդապետը շահագործեց նաև Մատթէոս Բ.-ի մահը՝ հրատարակութեան տալով Էջմիածնայ վանքին և միաբանութեան վրայ զրպարտականներ։

Այս վարդապետը՝ ժողովրդականութեան համար՝ Օրմանեանին վրայ բազմատեսակ ամբաստանութիւններ և մեղադրանքներ բարդեց, և հակառակ իր բոլոր ջանադրութիւններուն տեսնուեցաւ, թէ իր բոլոր ըսածներն իրողութեան ճիշդ հակառակն էին։

Դարձեալ պէտք չէ մոռնալ, թէ այս վարդապետը, հակառակ կեդրոնի կուսակցութեան անդամ ըլլալուն, ամենէն վճռական մէկ պահու մը, երբ թէ համերաշխութեան դիտումով, անցաւ միւս կողմ և կատարեց ամենադաւոր դեր։

Այս մարդը, հիմա ալ, երբ կրօն. ժողովի անդամ՝ իր աթոռը կուզէ շահագործել, և տեղապահը տապալելով կուզէր վրէժը լուծել Մանկունիի մէկ կարգադրութեանը, որ կը տապալէր Գրիգորիս վարդ. Պալագեանի ոսկի երազները։ Բացատրենք խնդիրը։

Ազգ. ժողովի կողմէն վարչութենէ պահանջուած ըլլալով պատրիարքարանի ելևմտացոյցը, քաղ. ժողովը հրահանգ տուած էր տնտեսական խորհուրդին կազմել 1911—1912 տարեշրջանի նախահաշիւը։ Այս վերջինը, կազմելու համար այդ հաշիւը, պահանջած էր, որ քաղ. ժողովը կատարէ պատրիարքարանի վերակազմութիւնը, ըստ այնմ կազմելու համար բիւջէն։

Այս յանձնաժողովի ծրագրին մէջ առաւելապէս Պալագեան վարդապետի թելադրութեամբ պայման դրուած է, որ Կ. Պոլսոյ փոխանորդը միայն երկու տարի պաշտօն վարէ և յաջորդաբար ամեն վարդապետ կոչուի այդ պաշտօնին։

Այդ ծրագրին մէջ՝ պատրիարքարան հասած նամակները բանալու իրաւասութիւն տրուած է դիւանապետներէ բաղկացեալ յանձնաժողովի մը, որ հաւաքաբար պիտի կատարէ կարևոր յղումները։

Այս ծրագիրը երբ ժողովին առեխանը եկած է, Մանկունի սրբազան դիտողութիւն ըրած է այս երկու կէտերուն համար և պահանջած է, որ երկրորդ անգամ մըն ալ քննուին այս կէտերը։

Տեղապահը կառարկէ, թէ պատրիարքին տրուած շատ սահմանափակ թուով իրաւունքներէն մէկն է իր փոխանորդը ինքն անուանելու ազատութիւնը, որ սահմանադրութեան մէջ բացորոշ կերպով գրուած է։ Մանկունի սրբազան, որչափ ատեն որ վերաքննուած չէ օրէնքը, այս տեսակ առաջարկ մը ապօրէն կը համարի։ Նամակները բանալ և պէտք եղած ժողովներուն յանձնելու պաշտօնն ալ սահմանադրութեամբ պատրիարքին պաշտօններէն և իրաւունքներէն մէկն է, և կարելի չէ զլանալ այդ իրաւունքը, քանի որ առանց անոր պատրիարքի մը գոյութեան իրաւունքը կը ջնջուի։

Պալագեան վարդապետ, որ մեծ յոյսեր ունէր իր սահմանած օրէնքին զօրութեամբը Դուրեան վարդապետի անմիջական յաջորդը ըլլալու, իր ծրագիրին այսպէս ձախողիլը տեսնելով՝ չներեց Մանկունին և, անոր մէկ հիւանդութիւնը պատրուակ բռնելով, տապալելու ջանքեր կընէ ամեն կողմ գլուխ դարնելով։

Լրագրական հալածանքը բաւ չհամարելով՝ վերջին անգամ խառն ժողովի մէջ, երբ տեղապահը բացակայ էր ժողովէն, կառաջարկէ փութացնել պատրիարքական ընտրութիւնը, տեղապահին պաշտօնավարութիւնը վնասակար համարելով։ Ժողովին ատենապետը՝ Գէորգ Արսլանեան, խօսք առնելով, ընդարձակ տեսութիւն մը կընէ և երեք հիմնական պատճառներով անտեղի կը գտնէ Պալագեան վարդապետի առաջարկը։

Գէորգ Արսլանեան տեղապահի պաշտօնի վրայ գտնուող մէկու մը՝ հիւանդութեան պատճառով քանի մը օր բացակայելն իրեն դէմ զէնք գործածելն անկենցաղագիտական կը համարէ. երկրորդ՝ պատրիարքական ընտրութիւն կատարելու համար՝ հարկ էր որ երեսփոխանական ժողովի երկու կուսակցութիւններն համաձայնած ըլլային ընտրելիի մը վրայ, գոյացած համերաշխութիւնը չեղծանելու և հակառակութիւնները չարծարծելու համար, մինչ հիմա գիտենք, թէ երկու կուսակցութիւններն ալ իրենց ընտրելիս չունին։ Երրորդ՝ դիմումները յաջողցնելու համար գիմողը փոխել ուղիղ չէ։ Ցարաբերական գործոց ընթացքը եթէ լաւ չէ, այդ ալ ոչ թէ այն պատճառով, որ տեղապահը դիմում չի կատարեր կամ գէշ կը կատարէ, այլ անոր համար է, որ այդ դիմումը ընդունողներուն մտայնութիւնը չէ փոխուած։ Եւ որչափ ատեն որ այդ մտայնութիւնը չփոխուի, դիմում կատարողը փոխել օգուտ չունի։

Այս պատճառաբանութիւնները, այնքան տրամաբանական և այնքան գործնական, կը գնահատուին, և Գէորգ Արսլանեանի առաջարկը, պատրիարքական ընտրութեան հարցը անժամանակ համարելու, միաձայնութեամբ կընդունուի խառն ժողովի անդամներէն։

Պալագեան վարդապետ հոս ալ յուսախաբ կըլլայ։ Ասոր վրէժն ալ լրագրութենէն կառնէ Պալագեան վարդապետ, Մանկունի սրբազանի հիւանդութիւնը և անկարողութիւնը ամեն օր հրատարակել տալով լրագրաց մէջ։

Արդարև Մանկունի սրբազան քանի մը օրէ ի վեր հիւանդ ըլլալով, իր ութը ամսուան տեղապահութեան շրջանին առաջին անգամ ըլլալով կը բացակայի պատրիարքարանէն բժշկաց խորհրդով տանը մնալ հարկադրուած ըլլալով։

Պալագեան վարդապետ մոռցեր էր, երբ Դուրեան պատրիարք միայն երկու օր իր պաշտօնատեղին գալը բաւ կը համարէր, երբ մերթ հիւանդութեան պատրուակով ամիսներով տունը կը մնար։ Այն ատեն պատրիարքարանը նուազ կենսական խնդիրներ ունէր արդեօք։

Ասիկա քիչ մը չափազանց գռեհիկ պայքար մըն է, որ պատիւ չի բերեր դայն մղողին, և տեղապահութիւնը յաւիտենական պաշտօն մը չէ, և ազգ. ժողովը՝ երբ որ ուզէ՝ կրնայ պատր. ընտրութիւնը կատարել։ Եթէ Մանկունի սրբազանի պաշտօնավարութիւնը այսքան երկարեցաւ, պատճառը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ երկու կուսակցութեանց ալ որոշ ընտրելի չունենալն է։

Պատրիարքական ընտրելիներու վրայ ալ մտածուած չէ դեռ։ Ձախակողմեանք կը փափագին վերընտրել Դուրեան արքեպիսկոպոսը։ Եւ որովհետև ապահով է որ չպիտի յաջողին Դուրեանը վերընտրելու, կուզեն Կեդրոնը ծուղակի բերելով և խաբելով իրենց ուրիշ ընտրելի մը յաջողեցնել։ Իրենց նախընտրած ընտրելին էր մինչև վերջերս՝ Սմբատ եպ. Սաատէթեան, Կարնոյ առաջնորդը, որ հիմա շնորհազուրկ եղաւ դաշնակցականներէ, հակառակ անոր որ մինչև հիմա իբր սքանչելի գործիք մը ջերմապէս գնահատուած էր, մասնաւորապէս Սանասարեանը քանդելու դաշնակցական գործունէութեան նպաստած ըլլալուն համար։

Իր շնորհազրկութեան գլխաւոր պատճառն է՝ Սմբատ եպիսկոպոսի՝ Օրմանեանի նկատմամբ տածած մեծ սէրն ու համարումը, որուն ապացոյցը տուաւ վերջին անգամ Դերջանի պատգամաւոր ընտրելով Թուանդ օրմանեանական Երուանդ Տէր-Մինասեանը։ Դարձեալ երևան ելած է, որ Սմբատ եպ. կանոնաւորապէս կը թղթակցի երեք տարիէ ի վեր Օրմանեան սրբազանի հետ և անկէ միշտ կը թելադրուի իր գործունէութեան մէջ։ Այս պարագան չարաչար խախտած է իր դիրքը ձախակողմեանց մէջ։

Իրենց երկրորդ ընտրելին է Թորգոմ եպ. Գուշակեան, Սեբաստիոյ առաջնորդը, որ Դուրեան սրբազանի մէկ մանրանկարն է բնաւորութեամբ և նկարագրով։ Թորգոմ եպիսկոպոսի պատրիարքութիւնը ուրեմն ազգին կը սպառնայ այն վտանգները, զորս պատճառեց Դուրեան արքեպ. իր թուլաբարոյ նկարագրով և վերացական մարդու խառնուածքով։

Գալով Կեդրոնին, անոնց ընտրելին տակաւին որոշուած չէ, սակայն իրենց վրայ Կեդրոնի ձայներ գրաւող ամենէն շատ եկեղեցականներն են Արշարունի, Մանկունի, Ստեփաննոս, Զաւէն և Բաբգէն եպիսկոպոսները, որոնցմէ առաջինը ամենէն շատ ունի հաւանականութիւն ընտրուելու։

Այս ամեն եկեղեցականներն իրենց առաւելութիւններուն հետ ունին նաև իրենց նշանաւոր պակասութիւնները, և չկայ իրենց մէջ տիպար մը, որ ներկայացնէ ամենամեծ յարմարութիւն այս փափուկ պաշտօնին համար, որ արդարև օր քան զօր աւելի խստապահանջ և ծանր կը դառնայ։

Շառայլ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ծխական ժողով

Գօրիս, 2 հոկտեմբերի

Մի քանի օր առաջ քաղաքիս ծխ. դպրոցում, նախագահութեամբ Երևանի թեմի թեմ. տեսուչ Խզմալեանի, կայացաւ ժողով։ Նախագահը ունկնդիր հասարակութեանը նախ ծանօթացրեց կրթութեան և դաստիարակութեան այն անհրաժեշտութեան հետ, որին կարիք ունեն հայկական գաւառները, գիւղերը։

Ի նկատի առնելով մեր դպրոցների և առաւելապէս Գօրիսի դպրոցի աննախանձելի և անապահով դրութիւնը, Խզմալեանը չեշտեց ապահով դպրոցի առաւելութիւնները կրթութեան և դաստիարակութեան նկատմամբ և խորհուրդ տուեց հէնց այդ ժողովում ընտրել մի մասնախումբ իւրաքանչիւր տարի քաղաքումս հանգանակութիւն, կամաւոր տուրք ժողովելու (մօտ 400 ր.), որը մի խոշոր նպաստ կը լինի աղքատիկ դպրոցիս համար։

Այդ առաջարկը ընդունվեց ժողովականներից, կազմվեց արձանագրութիւն, ընտրվեց 6 հոգուց բաղկացած մի մասնախումբ նախագահութեամբ քաղաքագլուխ Տէր-Գրիգորեանի, և ժողովը լիազօրեց այդ յանձնախմբին՝ յօգուտ դպրոցի կամաւոր տուրք հաւաքել տարէ-տարի, որով թերևս դպրոցի սուղ նիւթականը ապագայում կարելի լինի բարելաւ վիճակի մէջ տեսնել։

Երկար տարիներ քաղաքումս ծխ. տուրքը հանդիպեց մեծ անաջողութիւնների. յուսանք, որ այս նոր որոշումը առաջ տարվի խաղաղ ընթացքով և արդիւնաւոր կերպով յանուն մանուկ սերնդի։

Սաղանդարեան

Մանր վարկի ընկերութիւն

Ջ խ ա ր ի, 7 հոկտեմբերի

Չենք կարող չարձանագրել այն ուրախալի երևոյթը, որ վերջապէս Ջխարին էլ մօտ ժամանակներս ունենալու է իր մանր վարկի ընկերութիւնը, որի անհրաժեշտութիւնն ու օգտակարութիւնը ինչպէս ամեն տեղ, այնպէս էլ այստեղ վաղուց է, ինչ պահանջ է դարձել։

Ահա երեք օր է, ինչ տեղս է եկել Բաթումի պետական բանկի մանր վարկի ընկերութեան տեսուչ Ն. Փ. Փօմենկօն, որը հասարակութեանն ամեն կերպ հաւատացնում է, թէ բանկի բացումը կայանալու է յունվար ամսից ոչ ուշ։

Փօմենկօն իջևանել է Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան տեղիս ճիւղի նախագահ Արտաշէս քահ. Գափամաճեանի մօտ, որի անդուլ ջանքերով է, որ Ջխարում պիտի բացվի մանր վարկի ընկերութիւնը։

Վ. Սմբատեան

Ինչո՞ւ օրէնքին չեն դիմում

Ցղնա, 2 հոկտեմբերի

Գիւղումս մանր գողութիւններ շատ են տարածված. առաջները գողութիւն անողները մօտակայ հարևան թուրքերն էին, իսկ այժմ այդ սև արհեստի փառքը ցղնեցիները իրանց են սեփականացրել, քանի որ զսպող նը կայ դրանց չարագործութիւններին։ Օրինակ, եթէ մէկի այգուց գողացել են մի բուրլու միրգ կամ փայտ (մինչև անգամ դդումն էլ գողանում են), պէտք է դիմել տանուտէրի օգնականին, որ արձանագրութիւն կազմի և ներկայացնի հասարակական տանուտէրին, դա էլ վաւերացնի «փէշաա փուլի» առնելով, յետոյ խնդրբքով այդ արձանագրութիւնը հանդերձ մի քանի վկաներով ներկայացվի 40 վերստ հեռաւորութեամբ Օրդուբաթի հաշտարար դատաւորին, մի քանի անգամ էլ գործի յետաձգվելը գնալ գալով վկաներին ձրիւ քրէհ, ապրուստի փող վճարելով քեզ վրա կը նստի մօտ 15 ր., հետևաբար ոչ մի վնասվող չէ դիմում օրէնքին, այլ անտրտունջ տանում է իր վնասը. այդպիսով գողերը ընդարձակում են իրանց սեփրագործութիւնները։

Լիւն-Տիւն

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Շուշուց մեզ գրում են, որ հոկտեմբերի 9-ին նշանակված կաթողիկոսական պատուիրակների ժողովը՝ Ղարաբաղի թեմի պատգամաւորի ընտրութեան համար՝ չէ կարողացել կայանալ, սահմանված թիւ չը լինելու պատճառով և մանաւանդ որ մի քանի պատուիրակներ եկել էին 2—5 ձայներով, որ ներկայ եղողների ժողովը ճանաչեց անվաւեր։

Մեզ հաղորդում են մի լուր, որ ցոյց է տալիս, թէ Երևանի թեմի կաթողիկոսական պատուիրակների ընտրութեան ժամանակ թոյլատրվել են շեղումներ օրէնքից։ Հին-Նախիջևանում կայացած ծխական ներկայացուցիչների ժողովին Թ. Տօշեանն եկած է եղել քանիվեց ձայների իրաւունքով, որ, ի հարկէ, ժողովը գտել է ապօրէն և որոշել է տալ Տօշեանին միայն 2 ձայն։ Տարօրինակ է թւում, որ առաջնորդական փոխանորդ Մուրադբէգեան եպիսկոպոսը առաջուց չէ կարգադրել զրկելու Տօշեանին 26 ձայն ունենալու իրաւունքից։ Այդ առիթով մեզ հաղորդում են, որ Տօշեանը յայտարարել է իրան Մուրադբէգեանի թեկնածութեան ջերմ կուսակից։ Հէնց այդ հանգամանքը պէտք է ստիպէր Մուրադբէգեան եպիսկոպոսին՝ լինել այնքան կոռեկտ, որ թոյլ չը տար կենտրօնացնել մի Տօշեանի վրա 26 ձայնի իրաւունք։

Մօսկվայից մեզ գրում են. «Թէպէտ կատարվեց Մօսկվայի պատուիրակի ընտրութիւնը, բայց, իրաւ թէ անիրաւ, առաջ է եկել մի զօրեղ պայքար՝ ընտրված բժ. Սիմ. Շահ-Նազարեանցի դէմ, ինչպէս նաև՝ հակապայքար—վերջինի օգտին։ Հոկտեմբերի 16-ին սպասվում է խիստ աղմկալի ժողով։ Նամակների ու մանաւանդ հեռագիրների անհագին փոխանակութիւններ են տեղի ունենում։ Աստուած մեր վերջը բարի անի»։

ՂԱԶԱԽԵՑԻՆԵՐԻ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ղալաչա, 27 սեպտեմբերի

Բոլոր գիւղացիք անտարբեր են դէպի կեանքի զանազան երևոյթները, բայց ղազախեցիք ամենքին էլ գերազանցում են։ Ղազախեցի հայերը բոլորովին անտարբեր են վերաբերվում դէպի ուսումը, կրթութիւնը, որոնց սրտի մէջ աւելի արմատացած է կիրքը, կեղծիքը, խարդախութիւնը, քանդելու, սպանելու, գողանալու և մարդկութեան կոչման անվայել յատկութիւնները։ Ղազախեցիների, մանաւանդ քարվանսարեցիների համար մեծ կորուստ և նախատինք է հանգուցեալ Դաւթեանների կտակով (մահից յետոյ) բացվելիք գիւղատնտ. դպրոցն Էջմիածին տեղափոխելը. ինչ է նշանակում, որ XX դարում մի գիւղ մերժում է բարեբարի առաջարկութիւնը և խնայում է մի քանի դեսեատին հող. այս ապրուստի ձևով և եղանակով եթէ նոյն իսկ տասնեակ հազար դեսեատին հող էլ ունենաք, դարձեալ նոյն տգէտ և աղքատ ղազախեցիք էք. այս անարգանքը դեռ այժմ այնքան զգալի չէ. քանի առաջ գնանք, քանի մեր կոյր աչքերը բացվեն, այնքան աւելի ցաւալի և ազդու պիտի լինի։

Քանդելու յատկութիւնը մեր ղազախեցիների համար բացառութիւն չէ և ոչ պատահական։ Բարանեցի Աբէլ Ամիրաղեանցը մեծ ծառայութիւն է մատուցել իր հայրենի գիւղին. նոյնը շարունակում է այժմ. Բարանա գիւղում շինում է եկ.-ծխ. երկյարկանի շինութիւնը, որի վրա ծախսվում է 4—5000 ր.։ Բացի Բարեգործական Ընկ. նպաստից, շինութեան բոլոր ծախքերը վերցրել է իր վրա, բայց հանած քարի և աւազի կրելուց ու հասարակ մշակութիւնից. բայց որքան ապերախտ, տգէտ, խաւարասէր և նախանձոտ են գիւղացիք, որ մինչև անգամ փողով հանած քարն իսկ չեն կրում սայլերով, թէկուզ կիրակի օրերը. թէև կիրակի օրերը հանգստութեան օրեր են ըստ քրիստոնէական վարդապետութեան, բայց լաւ է սրանք հանգստութիւն չունենան, որովհետև սրանք եկեղեցի գնալու, աղօթելու և բարի, օգտաւէտ գործեր կատարելու սովորութիւն չունեն, այլ կռւով և բամբասանքներով են պարապում։ Այս շինութեան գործը, որ մի տարվայ ընթացքում պիտի աւարտվէր, այժմ երկրորդ տարին է և անկատար գործը կանգ է առել. գիւղացիք փոխանակ սրա ծնունդը օրհնելու, նրա կեանքի երկարատևութեան մասին մաղթելու, որ աւելի արդիւնաւէտ և օգտաւէտ լինի իրանց համար, ով գիտէ ինչեր են թափում...

Այնպէս են զայրացրել, որ Աբէլ Ամիրաղեանցը, հակառակ իր կամքի, միմիայն գիւղացիներին պատժած լինելու համար, մտադրվել է Բարեգ. Ընկ. նպաստը յետ դարձնել և շինութիւնը իր համար վերցնել. թէև փայտեղէն ապրանքները նոյնիսկ Թիֆլիսից պատրաստի ուղարկել է, դռները, լուսամուտները և այլն։

Մի այլ օրինակ. Ղօչղօթանցիք իրանց «Ջիթթհանք» կոչված սարի մի որոշ մասը զօրոխ են անում խոտ հնձելու համար. այս տարի համագիւղացի Սրտէմ Դանիէլեանցը

նկատելով որ գիւղացիք [illegible] առաջարկում է գիւղացիներին [illegible] այն պայմանով, որ երեք տարով վարձել, ով գիւղացիներից [illegible] տարեկան կը տայ 400 ր. [illegible] պայմանով, որ [illegible] համար [illegible] 1,200 ռուբլու [illegible] Ապա [illegible] գիւղացիների [illegible]

[illegible]

Փորձող

ՄԵՐ ԳԻՒՂԵՐԸ

Անցեալ ամսին, օգոստոսի ամսի 22-ին, գիւղս եկան միասին Արմէն Բուղաղեան և Ալ. Քալանթարը.

[illegible]

[illegible] այն՝ որ գիւղացիներին համոզելու համար հարկաւոր է կենդանի գործ, խոստացաւ ապահովել փորձաշաշը 5 տարով, այսինքն տալ տարեկան 1500 ռուբլի հինգ տարվայ ընթացքում։ Գիւղացիները շնորհակալութիւն յայտնեցին բարերարին և համախոսականով մի հողաբաժին յատկացրին, որտեղ գիւղատնտեսը պէտք է սկսի իր գործունէութիւնը։ Զրոյցը վերջացած համարելով՝ կէս գիշերին գիւղացիները ցրվեցին իրանց տները։

Նոյն ամսի 23-ին պարոնները այցելեցին ջուլհականոցը, որը իր գոյութիւնը պահպանում է Բուղաղեանի նիւթական նպաստով։ Ջուլհականոցի վարպետը հաւատացրեց, որ ջուլհակութեան արհեստը կը տարածվի գիւղումս, քանի որ գիւղացիք ջերմ վերաբերմունք են ցոյց տալիս և ամենքը ցանկանում են ուղարկել իրանց երեխաներին սովորելու։

Բուղաղեանը խոստացաւ ջուլհականոցը ապահովել երեք տարով և իր վրա վերցրեց բնակարանի վարձը, 50 ր., որը մինչ այդ գիւղացիք էին հոգում։ Վարպետին ու աշակերտ-աշակերտուհիներին նուիրեց 30 ռուբլի, իսկ ջուլհականոցին 25 ռուբլի։ Քալանթարը խոստացաւ ջուլհականոցի համար ուղարկելու 25 օրինակ «Ջուլհակութեան համառօտ ձեռնարկ»։ Ջուլհականոցի վարպետը ջուլհականոցի կողմից, որպէս նմուշ, նուիրեց պատուաւոր հիւրերին մի-մի հատ ջէջիմացու։ Հեռացան ջուլհականոցից լաւ տպաւորութեամբ։

Նոյն օրը Ալ. Քալանթարը մեկնեց Շամախի, այնտեղից Ջեւր-ւերդ և մի քանի գիւղեր, ծանօթանալու նրանց տնտեսական դրութեան հետ։ Հետևեալ օրը կրկին վերադարձաւ Սաղիան։ Իսկ ամսի 26-ին հասարակութիւնը խուռն բազմութեամբ ճանարհ դրեց պատուաւոր հիւրերին։

Կ. Աղասեանց

Սաղիան, 29 սեպտեմբերի

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

—o—

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐԵԼԻՆ

Ինչ կարգ կանոն ուզես դիր,
Բայց այս ալ աղէկ գիտցիր,
Որ եթէ կարգն ու օրէնքը
Անխղճմտանք մարդկանց ձեռք են,
Ամեն ատեն ու ամենքը
Ո՛ր դին ուզեն կը դարձնեն։

Կռիլօվ

Կաթողիկոսը, լինելով հոգևոր պետ ամենայն հայոց, պէտք է ամենից առաջ լինի իսկապէս ամենայն հայոց կաթողիկոս, և ոչ թէ միայն յանուանէ. Նա առաւելութեան նշոյլ անգամ չը պէտք է տայ այս կամ այն դասակարգին, ուր մնաց այս կամ այն կուսակցութեան, մնալով անկեղծօրէն ամենաչէզոք և ամենաանկուսակցական։ Նա պէտք է իր հօտի բոլոր բարոյական-կրթական գործը ամուր բռնէ իր ձեռքում։ Նա աչալուրջ հովւապետ պէտք է լինի իր հօտի համար։ Նա պէտք է իր ժողովրդի կառավարելու ղեկը ձեռքից չը տայ։

Կաթողիկոսը միշտ պէտք է գործով ապացուցանէ, որ Էջմիածնի տաճարում՝ Իջման տեղը իր տուած ազգի հաւատարմութեան երդումը մի լոկ ձևականութիւն չէ, այլ իսկական համոզման ամուր հետևանք, որ նա իսկապէս իրան զգում է կարող՝ կատարելու այն ծանր և պատասխանատու գործը, որը նա իր հօտի ներկայութեամբ իր վրա է վերցնում։ Եթէ ընտրելին իր մէջ չէ զգում, չէ գտնում այդպիսի կարողութիւն, նա պէտք է հրաժարվի այդպիսի ծանր պաշտօն ստանձնելուց։

Երդումը, խօսքը մաքուր և ազնիւ մարդու կամ գործիչի համար մի վերին աստիճանի նուիրական բան է։ Թեթևամտութեամբ կամ զանազան շահերի — լինեն դրանք անձնական կամ նպատակաւոր — դրդմամբ չը պէտք է մօտենալ այդպիսի երդմանը։ Երդմնազանցը, ուխտադրուժը ամենաստոր արարածը պէտք է համարել։

Վերջին ժամանակներս շատ յաճախ ասվում, լսվում է, թէ կաթողիկոսը միանձնեայ իշխանութիւնից հեռու պէտք է լինի, թէ նա պէտք է իրան շրջապատի հայ ժողովրդից լիազօրութիւն ստացած խորհրդականներով... և թէ գործերի ղեկավարը պէտք է լինի նոր ստեղծված սիստեմ, որի ներկայացուցիչը միայն լինի ամենայն հայոց կաթողիկոսը, այսինքն նա, որին՝ հայ ազգը, իր վստահութեան քուէն տալով, բազմեցնում է Գրիգոր Լուսաւորչի գահի վրա...

Սիստեմի անհրաժեշտութիւնը անհերքելի է։ Սակայն սիստեմը ինքն իրան ստեղծվել չէ կարող։ Պէտք է լինի մինը, որ ստեղծագործէ դա։ Սա էլ շատ դիւրըմբռնելի է, որ զանազան տեսակ սիստեմ կարող է լինել և կայ։ Լաւ սիստեմ էլ կայ, վատ սիստեմ էլ, ազգօգուտ սիստեմ էլ կայ, ազգակործան սիստեմ էլ։ Կայ սիստեմ, որի հետևանքը լինում է քաօս, կայ սիստեմ, որի արդիւնքը կարգ և բարօրութիւն է։

Թիւրքիայում քրիստոնեայ տարրի կոտորելը Համիդի և նրա նախնեաց օրօք մի սիստեմ էր, որին մանաւանդ հայը չափազանց շատ զոհեր տուեց։

Քաղաքակիրթ տէրութիւններում անձի, կայքի, գոյքի անձեռնմխելիութիւնը նմանապէս սիստեմ է։

Երբ մենք մի հասարակութեան, մի համայնքի, մի ժողովրդի, մի ազգի մէջ տեսնում ենք քաօսի, կեղեքման, անկման և նման բացասական երևոյթների տիրապետութիւնը, մենք ամենայն իրաւամբ ասում ենք, որ այդ հասարակութիւնը, համայնքը, ժողովուրդը, ազգը զոհ է դարձել վատ սիստեմի։

Մեծն Պետրոսը, ստեղծագործական մեծ հոգին, ջախջախեց հին բօյարական սիստեմը և ստեղծեց մի այնպիսի ազգօգուտ սիստեմ, որը և Ռուսաստանին մտցրեց եւրոպական հզօր պետութիւնների շարքը։

Աբդիւլ-Համիդի և նրա նախորդների ազգակործան սիստեմը այժմս բաժանման է հասցնում երբեմնի հզօր Թիւրքիային։

Ներսէս Ե.-ի, այդ փորձառու և վարչագէտ կաթողիկոսի, հարազատ սիստեմը ուսկեդար ստեղծեց մեր այն ժամանակվայ ազգային կեանքի համար։

Ես չը գիտեմ, թէ ինչ սիստեմների ներկայացուցիչներ են եղել մեր վերջին կաթողիկոսները. գուցէ դա եղել է մի անսիստեմ սիստեմ... Սա միայն պէտք է ընդգծել, որ մեր բոլոր ազգային հաստատութիւններում, եկեղեցում և ուսումնարանում տիրում է այժմս մի խառնաշփոթութիւն... Մեր ազգային-հոգևոր կեանքի մեխանիզմը ժանգոտվել է։

Այն սիստեմը, որի ներկայացուցիչներ են եղել այդ վերջին երկու հովւապետները, ազգօգուտ սիստեմ չէ կարելի համարել. այդ սիստեմը ժողովրդի շահերի թշնամի սիստեմ է եղել։ Օրինակ, նա ժողովրդին պատկանող՝ տառապեալ գաղթականներին յատկացված նպաստի գումարներից մի խոշոր կտոր բոլորովին ուրիշ նպատակի համար է ծառայեցրել։ Ազգային ժողովը՝ ըստ Դուրեան սրբազանի վկայութեան՝ 2400 ոսկի (22,000 ռուբլի) այդ գաղթականական գումարներից տուել է Թիւրքահայ պատգամաւորների ճանապարհածախս Էջմիածին գնալու և կաթողիկոս ընտրելու։

Այդ սիստեմին պէտք է վերագրել և այն, որ հանգուցեալ Ժամհարեանը իր՝ Երուսաղէմ այցելած ժամանակ նուիրել է մի գումար վանքի մէջ դասընթացք հաստատելու համար, իսկ թէ ինչպէս ծախսվել է այդ գումարը, կամ թէ նոյնիսկ կա՞յ այժմս այդ գումարը, հանգուցեալի եղբայրը, չը նայած իր կրկնակի դիմումներին, ոչ մի պատասխան չէ ստանում Երուսաղէմի և Պօլսի պատրիարքարաններից («Հորիզոն» № 215, 1911 թ.)։

Այո, այդ սիստեմը վատ սիստեմ է. Նրա ազդեցութիւնը ազգի վրա շատ չարագուշակ է երևում. այդ սիստեմը բոլորովին հակառակ է ժողովրդականութեան ոգի տարածող սիստեմին... այդպիսի սիստեմը ժողովրդի դարաւոր շահերը ոտնակոխ է անում։

Այդ սիստեմը պէտք է մեր ազգի միջից վերանայ։

Ի հարկէ կարող են ինձ առարկել, թէ շատ լաւ սիստեմը կարող է տալ և շատ վատ արդիւնքներ, որ սիստեմը ինքն իրան հօ չէ իրագործվում, նրան գործադրում են, մտցնում են կեանքի մէջ մարդիկ։

Համաձայն եմ։ Անգլիական մի առած ասում է՝ „No more important laws that those which peeple must fullow“. (Օրէնք այնքան նշանակութիւն չունի, որքան այն մարդիկ, որոնք կեանքի մէջ մտցնում են այն այդ օրէնքը։ Բանն էլ հէնց նրանումն է, որ այդ մարդկանց գտնողը և նրանց գործունէութիւնը ազգօգուտ ճանապարհի վրա դնողը, նրանց ուղղութիւն տուողը պէտք է լինի ինքը՝ ամենայն հայոց կաթողիկոսը. Թէ չէ՝

Ինչ կարգ կանոն ուզես դիր,
Բայց այս ալ աղէկ գիտցիր,
Որ եթէ կարգն ու օրէնքը
Անխղճմտանք մարդկանց ձեռք են,
Ամեն ատեն ու ամենքը
Ո՛ր դին ուզեն կը դարձնեն։

Գալով այժմս այն պահանջներին, որ պէտք է դնել կաթողիկոսական ընտրելին, մատնանշենք գլխաւորները։ Ամենայն հայոց կաթողիկոսը պէտք է հաստատակամ, ամուր ձեռքերի մէջ պահէ իրան յանձնված ազգի ղեկը։

Նա պէտք է իր հեղինակութիւնով վըստահութիւն վայելէ թէ իր համատարած հօտի և այն տէրութիւնների կառավարութեանց, ուր այդ հօտը գտնվում է։

Նա պէտք է կատարեալ իմաստութեամբ և խորին հասկացողութեամբ ուղղութիւն տայ մեր մտաւոր սերունդի դաստիարակութեան և ուսման լուրջ գործին։

Նա պէտք է եկեղեցին ժողովրդի համար իսկական կրթարան դարձնէ։

Նա պէտք է իր սեփական խելքը, իր սեփական համոզմունքը, իր սեփական կամքը ունենայ, որպէս զի կարողանայ կառավարել առանց խաղալիք դառնալու այս և այն խմբի։

Նա պէտք է ընդունակ լինի մարդիկ ջոկելու իր մտայղութիւնները, իր կարգադրութիւններն ու հրամանները ի կատար ածելու։

Նա պէտք է կարող լինի շկօլա ստեղծելու, որպէս զի թողնէ իր հետևորդներին մի դաս, մի խումբ. այդպիսով միայն պատրաստված հոգևորականութեան կազմը ապահովացրված կը լինի։

Նա պէտք է լաւ ծանօթ լինի Հայաստանեայց Եկեղեցու իսկական ոգուն—եկեղեցին ժողովրդի համար—և այդ քաջ ծանօթութիւնը միայն պարկ կարող է տալ սիստեմի ստեղծագործութեանը. Եթէ Ներսէս Աշտարակեցին այնքան բեղմնաւոր գործունէութիւն ունեցաւ, դա նրանից էր, որ նա քաջ ծանօթ էր մեր ազգային եկեղեցու կառավարութեան ամբողջ մեխանիզմին։

Խելք, գիտութիւն, տարիների փորձառութիւն և հմտութիւն, և սրանցից առաջացած հեղինակութիւն, դիւանագիտական տակտ, զգաստ սէր դէպի մայր եկեղեցին ու նրա բոլոր աւանդութիւնները, դէպի ժողովուրդը, եռանդ և տոկունութիւն, մաքուր խիղճ, կամքի ոյժ—ահա թէ ինչ պէտք է ունենայ կաթողիկոսական ընտրելին։

Ուժեղ կամքի տէր, բայց ո՛չ ինքնահաւան և ամբարտաւան կաթողիկոսը կը կարողանայ հարկաւոր դէպքում լսել իր ժողովրդի ձայնը, և օգուտ քաղել խելացի, անկաշառ, ազնիւ և ժողովրդի շահերը գերադասող մարդկանց խորհուրդներից։

***

Այս բարեմասնութիւններով աւել կամ պակաս չափով օժտված սրբազան անձեր կան անշուշտ հայ բարձրաստիճան եկեղեցականութեան մէջ, որպիսիք են, դիցուք, Սուրէնեան, Պարգեան, Մանկունի և Օրմանեան արքեպիսկոպոսները, Կարապետ, Մեսրոպ եպիսկոպոսները և Բագրատ վարդապետը։

Բագրատ վարդապետը ընտրելի չէ կարող լինել եպիսկոպոսական աստիճան չունենալու պատճառով։

Մեսրոպ եպիսկոպոսի մասին շատ բան չէ կարելի ասել. նա դեռ շատ երիտասարդ է Գրիգոր Լուսաւորչի փոխանորդ դառնալու համար. ինքն էլ կը համաձայնի ինձ հետ այդ անյարմարութեան մասին։ Նրա անցեալը ներկայի հետ միասին այնքան փոքր և կարճ է, որ մեզ համար գրաւական չէ կարող լինել նրա կարողութեանը մի ամբողջ ազգի հոգևոր գլուխ դառնալու. մինչև օրս այնքան թեթև պաշտօններ է վարել, ազգը այնքան քիչ է ծանօթ նրա ցոյց տուած գործունէութեան, որ դէպի Մեսրոպ եպ. չէ կարող իր վստահութիւնը տածել. իսկ առանց ազգի մեծամասնութեան վստահութեան չէ կարելի մտածել անգամ կաթողիկոսական գահի մասին։

Մանկունի սրբազանի մասին նմանապէս չէ կարելի մի բան ասել, քանի որ ինքը վճռականապէս հրաժարվում է հիւանդութեան և այլ պատճառներով։

Պարգեան սրբազանը, մի վերին աստիճանի համակրելի հոգևորական, այնքան նախանձախնդիր է Հայաստանեայց Եկեղեցու բարօրութեան, որ ամեն կերպ նա միշտ աշխատել է, և նրան միշտ աջողվել է. հայ հոգևորականի դրօշը պահել իր իսկական արժանաւոր բարձրութեան վրա։ Բայց երբ հարցը գալու լինի նրան ընտրելու մասին, նա այնքան մաքուր և ազնիւ անձնաւորութիւն է, որ ինքն իր քուէն կը տայ յօգուտ աւելի արժանաւոր և աւելի կարող ընտրելիի։

Սուրէնեան սրբազանի մասին ինչ ասենք։ Միւս ընտրելիների մասին զանազան գուշակութիւններ են անվում. մէկը ասում է՝ սա այսպէս, կաթողիկոս կը լինի, միւսը նա այնպէս, ո՛վ գիտէ, թէ ո՛ր գուշակութիւնը լաւ կը լինի։ Սուրէնեան սրբազանի մասին մենք այդ տեսակէտից աւելի աջող պայմանների մէջ ենք գտնվում։ Այս երկրորդ անգամն է, որ նա կաթողիկոսական տեղապահ է։ Ի՞նչ կասկած, որ նա նոյնպիսի կաթողիկոս կը լինի, ինչպիսի տեղապահ։ Ի՞նչ յոյս, որ նա աւելի լաւ կաթողիկոս պէտք է լինի, քան է տեղապահ։ Կաթողիկոսական տեղապահի և կաթողիկոսի մէջ զանազանութիւնը միայն կաթողիկոսական օծումն է։ Սուրէնեան սրբազանը վերին աստիճանի երերուն կամքի տէր է ցոյց տուել իրան իր՝ երկու տեղապահութեան պաշտօնավարութեան մէջ. սեփական համոզմունք, սեփական կամք և կառավարչական ընդունակութիւն նրան պակասում են։ Նա համապատասխան չէ կաթողիկոսի ծանր և պատասխանատու պաշտօնին։

Ինչ կը վերաբերվի Կարապետ եպիսկոպոսին, նա էլ երիտասարդ, բարձր կրթութեան տէր հոգևորականների թւումն է, բայց մի փոքր աւելի փորձված և աւելի կառավարչական ընդունակութեան տէր։

Գալով Օրմանեան Մաղաքիա արքեպիսկոպոսին՝ պէտք է ասենք, որ սա իր բարեմասնութիւնների քանակով և որակով բոլորից աւելի գերազանցն է և կը մնայ։

Եթէ մենք կանգնենք անաչառութեան հողի վրա, եթէ մենք մի կողմը թողնենք մեր անձնական, անհատական, երբեմն էլ կուսակցական հայեցակէտը և ղեկավարվենք միայն ազգի իսկական շահերով, պէտք է յանուն ճշմարտութեան ասենք, որ Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանեան—ահա այն բարձր հոգևորականը, որ միանգամայն համապատասխանելով մեր վերը յիշած պայմաններին՝ այսօր հանդիսանում է Գրիգոր Լուսաւորչի գահի առաջ իբրև նրա միակ արժանի ընտրելին։

Հայեր, երբ մեր ազգի շահն է խօսում, թող մեր անձնականը լռէ։

Բժ. Արտաշէս Շխեան

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Մենք հաղորդել էինք, որ սեպտեմբերի 22-ին, կովկասեան զինուորա-շրջանային դատարանը պարսկահպատակ Մարիամ Յովհաննիսեան Նազարբէկին դատապարտեց 6 տարով տաժանակիր աշխատանքի, զրկելով բոլոր իրաւունքներից, ամբաստանելով նրան Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեանը պատկանելու գործում։

Այժմս տաժանակիր աշխատանքը փոխարկված է վտարանդեցման (ссылка на поселеніе)։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ «Դաշնակցութիւն» կուս. գործի մէջ մեղադրվողներից մօտ 20 հոգու պաշտպանելու է մայրաքաղաքի յայտնի փաստաբան Զարուդնին, որ և պաշտպանեց 1905 թ. Բագւում իշխ. Նակաշիձէի սպանութեան մէջ մեղադրվողներին։ Զարուդնին սենատի առաջ միջնորդել էր յիշեալ գործի քննութիւնը Պետերբուրգից փոխադրել Թիֆլիս ի նկատի ունենալով այն հանգամանքը, որ վկայ կոչված բազմաթիւ մարդկանցից, ինչպէս նաև մեղադրվողներից շատերը հնարաւորութիւն չունեն Պետերբուրգ գնալու։ Սակայն սենատը անհետևանք է թողել յիշեալ միջնորդութիւնը։ Պարզվում է, որ գործի քննութիւնը վերջնականապէս նշանակված է 1912 թեի մարտ կամ ապրիլ ամիսներում։

◆ Կովկասի Փոխարքայի խորհուրդը որոշեց թոյլ տալ քաղաքային վարչութեանը՝ քաղաքի գազային լուսաւորութիւնը տալ կապալով Զելօկաեվ և ընկ. ֆիրմային։ Յիշեալ որոշումը ներկայացված է Փոխարքայի հաստատութեանը։

◆ Թիֆլիսի Նահանգապետից հաստատված մսի նոր սակագինը հետևեալն է. ոչխարի մսի ֆունտը 13 կ., տաւարինը 11 կ., գոմէշինը 8 կ., խոզինը 14 և 13 կոպէկ (կաշով և առանց կաշուի)։ Ոստիկանապետը կարգադրել է ոստիկանական պաշտօնեաներին խստիւ հետևել, որպէսզի մսագործները չը խախտեն յիշեալ սակագինը։

◆ Ինչպէս լսել է «Зак.» թերթը, Թիֆլիսի նահանգական դատարանի նախագահ Տօլպիգօն նշանակվում է կառավարիչ սենատի օբեր-պրօկուրօրի օգնական։

◆ Թիֆլիսի կանանց բարձր դասընթացքներում աշխարհագրութեան դասատու հրաւիրված է մագիստրոս Գ. Ջավախօվը։

◆ Այս օրերս Թիֆլիսում հիւր էր Պետական Խորհրդի անդամ իշխ. Ա. Երիստավը, որ արդէն մեկնեց Պետերբուրգ։

◆ Իմերէթիայում, Գանձակում, Երևանում վաղահաս ցրտերը փչացրին խաղողի ու այլ մրգերի բերքը։ Ներկայումս Թիֆլիսում ամենահասարակ խաղողը ծախվում է 5 կ., Գանձակինը 8—10 կ., իսկ Երևանինը 12—15 կոպէկ ֆունտը։

◆ Հոկտ. 15-ին Բենիկ վարդապետը, Թիֆլիսի վաճառականների աւագի հրաւէրով, Բորսայի դահլիճում կարդալու է մի դասախօսութիւն հետևեալ թեմայով. «Հայ վաճառականութեան դերը ժողովրդական լուսաւորութեան գործում»։ Դասախօսութեան սկիզբն է երեկ. ժ. 8-ին։

◆ Հոկտ. 16-ին Զուբալօվեան ժողովրդական Տանը Կ. Կօզլօվը կը դասախօսէ ցերեկ. ժ. 1-ին Գրիբօյեդօվի «Խելքից պատուհաս» մասին։ Դասախօսութիւնից յետոյ կը լինի ժողովրդական համերգ։

◆ Ռօստօվի (Դ./վ) քաղաքապետը առաջարկել է Ռօստօվի և Նոր-Նախիջևանի քաղ. վարչութիւններին քննել աղքատ դասակարգին էժան ուտելիքով ապահովելու հարցը և ապա այդ հարցը ներկայացնել դումայի քննութեանը։ Կարծում ենք, այս խելացի վարմունքին հետևելու է նաև Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութիւնը, մանաւանդ ներկայումս տիրող թանգութիւնը ի նկատի առած։

◆ Լոյս տեսաւ «Տարազի» № 9-ը մէջ մտնում են մի քանի ուշագրաւ յօդուածներ։ Օրինակ՝ ռուս գրող Վ. Գ. Բէլինսկիի ծննդեան 100-ամեակի առիթով գրված յօդուածը բաւական հետաքրքրական է։ Այս №-ից սկսվել է տպագրվել Ալֆրէդ Միւսսէի «Տեցիանի որդին» պատմական վէպը։ Բաղմէսի նամակները մանրամասնօրէն նկարագրում են դէպի Իտալիա կատարած ճամբորդութիւնը։ Մամուլի բաժնում Յովհաննէս Սոլովեանը քննադատում է Մոսկվայում վերջերս լոյս տեսած «Մարտ» շաբաթաթերթը. վերլուծելով յիշեալ թերթի առաջնորդող յօդուածը դասակարգային կուի տեսակէտից, նա գտնում է, որ չէ կարելի նուիրվել հալածվածների շահերի պաշտպանման, միևնոյն ժամանակ պահպանելով դասակարգային անխտրականութիւն։ Թատրոն և երաժշտութեան բաժնում քննադատված է Արքունական թատրոնի ներկայ սէզոնի պերսօնաժը։ Քրոնիկոնի մէջ մտնում են գրականգեղարուեստական աշխարհի նորութիւններ։ Ի միջի այլոց գրված է հայազգի օրիորդ Զ. Բոյաջեանի՝ Անգլիայում ունեցած աջողութեան մասին։ Օրիորդ Բոյաջեանը յայտնի է դարձել Անգլիայում ի միջի այլոց որպէս քանդակաւոր նկարչուհի։ Դերասան Սևումեանը գրում է Կնուտ Համսունի «Կեանքի ճանկերում» նոր պիէսի մասին։ Այս համարի մէջ նմանապէս մտնում է մի ընդդիմախօսական խմբագրական յօդուած Տ. Նազարեանի և Լէօի միջև տեղի ունեցած բանակռուի շուրջը։ № 9-րդը պատկերների կողմից բաւական հարուստ է։ Լսում ենք, որ առաջիկայ նոյեմբերի «Տարազի» ծաւալը պիտի մեծացվի։

◆ Վրիպակ.—«Սէր և Մահ» պիէսի բեցենզիայի մէջ Աւետեանի մասին տպված է «խուսափում է տեղ-տեղ խաղի մէջ շարժուեցնելուց», պէտք է լինէր՝ «խուսափելու է» և այլն։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Արքունական թատրոնում

Հոկտեմբերի 11-ին օպերային խումբը ներկայացրեց Չայկովսկիի տաղանդաւոր գրչի արդիւնք՝ «Մազեպա» օպէրան, որը իր ճոխ և գրաւիչ երաժշտական ամբողջութեամբ հմայում է ներկայ եղող ունկնդիր հասարակութեան։

Մազեպայի դերում Կնեազևին ցոյց տուեց նորից, որ իր դուրեկան ձայնով և մտածված խաղով մեծ համակրանք կարող է ձեռք բերել Թիֆլիսի երաժշտասէր հասարակութեան կողմից։

Մօղժուխին Կօչուբէյի պարտիան երգեց շատ զգացված։ Նրա հարուստ միմիկան և խաղը միանգամայն օրինակելի էին, որոնց շնորհիւ երգիչը արժանացաւ բուռն ծափահարութիւնների։

Շուլգինա այդ երեկոյեան երգեց և խաղաց Մարիայի դերը նոյնպէս շատ աջող։ Մանաւանդ տպաւորիչ էր շնորհալի երգչուհին վերջին տեսարանում՝ «Օրօրոցի երգի» ժամանակ։

Զալեսկա (Լիւբօվ) և Պօլէվօյ (Անդրէյ) պատուով տարան իրանց բաժինները՝ նպաստելով օպերայի աջող անսամբլին։

Թատրոնում բաւական հասարակութիւն կար։

X.

—

Թատրոնական կռիւեօզ

Վարշավայում, Օպերային թատրոնում, «Կարմէն» օպերայի ներկայացման ժամանակ տեղի ունեցաւ մի միջադէպ, որ բա-

ւական զուարճութիւն պատճառեց հասարակութեանը։

Սպանական զինուորների դերը կատարում էին տեղական զօրաբանակի ռուս զինուորները։ Երբ նրանք 1-ին գործողութեան մէջ Դոն-Խօզէի և ունտէր-օֆիցէրի հրամանատարութեամբ մօտեցան դէպի նախաբեմը, նրանք նկատեցին պարտէրի առաջին շարքերում իրանց անմիջական պետ գեներալին։ Շփոթված ունտէր-օֆիցէրը բացագանչեց՝ «սմիրնօ», և «սպանական» զինուորները արձանացան իրանց տեղում։ Հասարակութիւնը սկզբում ուշադրութիւն չը դարձրեց իրարանցման վրա, սակայն երբ գեներալը, ցանկանալով պիէսի նորմալ ընթացքը վերականգնել, ասաց կիսաձայն՝ «լաւ, լաւ, զինուորներ», բեմից լըսվեց ոգևորված՝ «ուրախ ենք աշխատելու, ձերդ գերազանցութիւն»։ Թատրոնն ընկաւ մի անսպասելի ուրախ, երկար չընդհատվող ծիծաղի մէջ։

—

Թիֆլիսի Արտիստական Ընկ. Թատրոնում ներկայացումներ տուող Բօյարսկայայի խումբը մեծ եռանդով պատրաստվում է խաղալու Լ. Տօլստոյի «Կենդանի դիակ» պիէսը, որի մասին մայրաքաղաքի թերթերը ամեն օր հեղեղվում են զանազան տեղեկութիւններով։ Ներկայացմանը մասնակցելու են օպերային երգիչներ ևս։

—

Զուբալօվեան Ժողովրդական Տանը երաժշտասէրների խումբը կը բանայ իր ներկայացումների սէզօնը «Րուսալկայով» հոկտ. 16-ին։

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

I

Խանքենդ, 3 հոկտեմբերի

Անցեալ կիրակի օրը՝ սեպտեմբերի 25-ին և այս շաբաթ՝ հոկտեմբերի 1-ին ներկայացվեց մեր ուսումնարանի դահլիճում «Եադ-աստ», «Դերասանի կեանքից» և «Ադամ և Եւա» պիէսները։ Խաղացողներն էին դերասան Գ. Քոչարեանցը և դերասանուհի Կ. Քոչարեանցը, մասնակցութեամբ տեղիս սիրողների։ Իրանց դերերի մէջ լաւ էին դերասանը և սիրողներից մի քանիսը։ Բացակայում էր կարգ ու կանոնը։ Նուագում էր թառի վրա Աբրահամ Աբգարեանը։

Զուտ արդիւնք ստացվեց 34 ր., որի կէսը ուսումնարանի օգտին է, կէսը դերասանի։ Վերջինս մտադիր է այստեղ մի շարք ներկայացումներ տալ։ Մեր գաւառական բեմի վրա առաջին անգամն է, որ դերասան է խաղում, և չը նայած դրան՝ հասարակութիւնը սառն է վերաբերվում դէպի թատրոնը։

Դիտող

II

Կօկանդ, 3 հոկտեմբերի

Ամսիս 2-ին տեղիս հասարակական ակումբում թատերասէրները, ռեժիսեօրութեամբ Տ. Մելիք-Ցուսէյնեանցի, ներկայացրին «Ծայռ» դրաման 4 գործ., հեղ. Վ. Փափազեանի։

Ներկայացումը ընդհանուր առմամբ անցաւ շատ աջող։

Դահլիճը ծայրէ ի ծայր լիքն էր երկսեռ հասարակութեամբ, որը հեռացաւ թատերասրահից շատ գոհ սրտով։

Զուտ օգուտ ստացվեց 200 ր. աւելի, որը և յատկացվեց տեղիս հայոց ծխական ուսումնարանին։

Տեղիս ծխատէր Ներսէս քահ. Աբրահամեանցը և Գ. Մելիքեանցը ամեն ջանք գործ դրին ներկայացման նիւթականն ապահովելու գործում՝ շրջելով ամբողջ քաղաքը և ծախելով 300 ր. աւելի տոմսակներ՝ մեր ընդամենը 150 տուն ունեցող հասարակութեանը։

Ցանկալի է, որ յաճախ տրվէին այսպիսի ներկայացումներ, որով թէ հետաքրքրական կը դարձնէին տեղիս հասարակական մեռած կեանքը և թէ մեր դպրոցի դրութիւնը նիւթականի կողմից շատ թէ քիչ կը բարւոքվէր։

Պ. Մանուչարեան

III

Կրասնովօդսկ, 30 սեպտեմբերի

Ինչպէս ամեն տարի, նոյնպէս և այս տարի ամբողջ ամառը շատ տխուր անցաւ մեզ համար։ Հայկական ներկայացումներ, նաւային զբօսանքներ, երեկոյթներ և պարերեկոյթներ ամառվայ սեզօնում չեն կազմակերպվում՝ շնորհիւ տեղային ոյժերի և մանաւանդ ուսուցչական կազմի բացակայութեան։

Դերասանական խմբերը իւրաքանչիւր տարի աշնան սկիզբներին միայն հիւրընկալվում են մեզ մօտ, այն էլ մէկ կամ երկու ներկայացումով, իսկ այնուհետև հատ ու կենտ դերասաններ անցնում են այս կողմերը և սիրողների մասնակցութեամբ շտապ-շտապ կազմակերպում ներկայացումներ։ Սակայն պէտք է խոստովանել, որ այդպիսիները թէև լինեն և փորձված ոյժեր, այնուամենայնիւ, շնորհիւ իրանց միայնակութեան, շահագործելով ժողովրդին, փչացնում են նրա ճաշակը և սէրը դէպի գեղարուեստը, դէպի հայկական բեմը, որտեղից լսում ենք մայրենի բարբառը... Եւ այդպէս՝ մեզ կրասնովօդսկեցիներիս վիճակված է միայն տարէնը մի անգամ (աշնան սեզօնին) կանոնաւոր խմբի ներկայացումներին արժանանալ, ինչպիսին է, օրինակ, հայ դերասանական ընկերութիւնը Արաքսեան-Ոսկանեանի ղեկավարութեամբ, որը վերջերս հիւր էր մեզ մօտ և որը զուարճութիւն ու հոգեկան բաւականութիւն պատճառեց մեզ իր տուած 1—2 ներկայացումով, որոնցից առաջինը սեպտեմբերի 16-ին ներկայացվեց տեղիս զինուորական ժողովարանի դահլիճում։ Խումբը իր այդ ներկայացմանը դրել էր Լերմոնտովի յայտնի «Դիմակահանդէս» 4 գործ. և 7 պատկ. դրաման։

Երկրորդ ներկայացմանը, որ կայացաւ նոյն ամսի 18-ին, դրված էր Օստրովսկիի «Անմեղ մեղաւորներ» 4 գոր. կոմէդիայի վերջին 3 գործողութիւնը։

Ներկայացումները անցան սահուն և հասարակութիւնը ջերմագին և երկար ծափահարում էր դերակատարներին։

Թէ առաջին և թէ երկրորդ ներկայացմանը կարգապահութիւնը փայլում էր իր փառաւոր բացակայութեամբ։

Մուտքը աջող էր։

Խումբը այստեղից մեկնեց դէպի Անդրկասպեան երկրի հայաբնակ վայրերը։

Զ.-են

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Վլադիկավկազ, 6 հոկտեմբերի

Թոյլ տուէք, խնդրում եմ, «Մշակի» միջոցով յայտնել, որ Կ. Պոլիս՝ պատրիարքական սրբազան տեղապահին ուղարկված ցուցակի մասին, ուր մտել է նաև իմ անունը, առաջին անգամ ես իմացայ «Մշակի» № 204-ում զետեղված Հ. Առաքելեանի «Ուղեւորական ակնարկներից»։

Առանց իմ գիտութեան և համաձայնութեան անունս գործադրող անձանց յայտնում եմ իմ դժգոհութիւնը։

Ցակոբ Ք. Սարիկեան

Ախալցխա, 8 հոկտեմբ.

Ախալցխայի հայ կանանց բարեգործական ընկերութեան վարչութիւնը քաղցր պարտականութիւն է զգում հրապարակով յայտնել իր խորին շնորհակալութիւնը մեծարգոյ Օհանջան Մուրթաֆեանին, որ բարեհաճեց նուիրել յիշեալ ընկերութեան 100 րուբլի իր հանգուցեալ մօր Աննա-խանումի յիշատակին։

Նախագահ վարչութեան՝
Ե. Զաթըլբաշեան

ԱՆԼՈՒՐ ԱՆԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Կ. Պոլսի «Բիւզանդիոն» լրագրի այս տարվայ սեպտեմբերի 29-ի համարում հայ-ազգային լուրերի բաժնում կարդում ենք հետևեալը.

«Խառն ժողովը իր երէկուան նիստին մէջ նկատի առաւ Թղիի կաթուղ. պատգամաւոր Երուանդ Տէր-Մինասեանի (նախապէս վարդապետ) ընտրութեան պարագան։ Կրօնական անդամները դիտել տուին, թէ Եր. Տէր-Մինասեան «Արարատի» մէջ իր ըրած հրատարակութիւններուն համար հայրապետական հրամանով կարգազուրկ պիտի ըլլար, բայց ինքը կանխելով թողած է սքեմը։ Իսկ աշխարհական անդամները, բացի մէկէն, հաւաքաբար դիտել տուին, թէ Եր. Տէր-Մինասեան իր ազգ. իրաւունքներէն չէ զրկուած, որով կրնայ կաթող. ընտրութեան մասնակցիլ։ Բուռն վիճաբանութիւն կատարուեցաւ և կղերականներուն յամառութեան վրայ ոչ ռոշուեցաւ չընդունիլ Ե. Տէր-Մինասեանի պատգամաւորութեան պաշտօնը։ Այս նիստին կը նախագահէր տեղապահ սրբազանը։ Աւասիկ տխուր օրինակ մը կղերական անձկամտութեան ու քինախնդրութեան։ Կերևի թէ ժողովականներէն ոմանք ուզեր են վրէժ լուծել Տէր-Մինասեանի իրենց դէմ ըրած քննադատութիւններէն։ Եւ յետոյ բացարձակ յերիւրանք է, որ Երուանդ վարդապետ կարգազուրկ պիտի ըլլար. հոգելոյս Հայրապետը հակառակ իր վրայ եղած ճնշումներուն՝ ընդդիմացաւ կարգազուրկ ընել, և Երուանդ վարդապետ ինքնաբերաբար թողուց իր սքեմը։

«Եթէ եկեղեցական-ազգային կազմակերպութեանց մէջ նախկին եկեղեցականները մասնակցելու իրաւունք չունին, ինչպէս կեդր. վարչութիւնը վաւերացուց Վանայ գաւառ. ժողովին անդամ Գարմէնի ընտրութիւնը, որ հոգելոյս Խրիմեան կաթողիկոսի կոնդակով կարգազուրկ եղած է։ Քանի տեսակ չափ ու կշիռ կը գործածուի»։

Ներկայացնելով այս կատարված փաստը հայ ժողովրդի, մանաւանդ «Հօրիզոնի» խմբագիրների ուշադրութեանը, որոնք խիղճ ու ամօթ կորցրած՝ դեռ երէկ ելել յայտարարում էին իրանց թերթի առաջնորդող յօդուածների մէջ, թէ Երուանդ վարդապետին ոչ ոք չէ հալածել, չը նայելով որ նրանց քանիցս անգամ բացատրված է խնդիրը և հալածանքի օրինակները բերված, մենք բաւականանում ենք առ այժմ այս խնդրի առիթով հետևեալ մի քանի խօսքով։

Կ. Պոլսի խառն ժողովի որոշումը մի անլուր անարդարութիւն է, ամեն խղճի և համոզմունքի ներնգաւոր ոտնահարութիւն, որի դէմ ես պարտք եմ համարում բողոքել իմ մտքի և զգացմունքի ամբողջ թափով՝ հայ ժողովրդի առաջ մամուլի միջոցով, և պաշտօնական թղթերով Կ. Պոլսի ազգային ժողովի և Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան տեղակալի առաջ։ Սրանով ես յայտարարում եմ հայ ժողովրդին, որ բացարձակ սուտ է և նենգամիտ խաբեբայութիւն խառն ժողովի կրօնական անդամների այն դիտողութիւնը, թէ՝ «Եր. Տէր-Մինասեան «Արարատի» մէջ իր ըրած հրատարակութիւններուն համար հայրապետական հրամանով կարգազուրկ պիտի ըլլար»։ Ընդհակառակն հանգուցեալ Կաթողիկոսի Էջմիածին մտնելուց 2—3 օր յետոյ ես իմ բողոքը ներկայացրել նրան՝ Սուրէնեան սրբազանի հայոց եկեղեցու համար անպատուաբեր և նրա շահերին անհամապատասխան այն կարգադրութեան դէմ, որով նա հրամայել էր «Արարատից» հանել և կրակի մատնել իմ յօդուածը «Հայոց եկեղեցու վերանորոգութեան» մասին։ Եւ հանգուցեալ Հայրապետը հետևեալ օրն իսկ կանչել է ինձ իր մօտ և ընդարձակ խօսակցութեան մէջ յայտնել է, որ ինքն ես անպատուաբեր է համարում Սուրէնեան սրբազանի կարգադրութիւնը հայոց եկեղեցու համար, և մեծ մասամբ հաւանութիւն է տուել իմ մտքերին, բացի զուտ դաւանական խնդիրներին վերաբերեալ մասերից։

Դրանից մի երկու ամիս անցած, ճշմարիտ է, ամեն ինչ փոխված էր Էջմիածնում, մինչև այն աստիճան, որ հանգուցեալ կաթողիկոսը իրան համար անվայել կերպով հեռացրեց ինձ ճեմարանի ուսուցչութիւնից և մինչև անգամ կամեցաւ իմ դէմ «հաւատաքննական ատեան» կազմել, որը սակայն գլուխ չեկաւ և որից յետոյ ես դեռ 6 ամիս էլ Էջմիածնում մնացի անպաշտօն, չը կամենալով ուսուցչական ասպարէզը փոխել վարչականի հետ և Փիլիպինէ կոնսիստորիան նախանդամ գնալ, որ առաջարկում էին ինձ։ Ամեն ինչ մի կողմ թողած՝ հէնց այդ մի առաջարկութիւնը, որ արել են ինձ Հայրապետի կողմից նրա դիւանի անդամներից՝ Մատթէոս և Ցուսիկ վարդապետները, բաւական է փառաւոր կերպով ապացուցանելու համար, որ խառն ժողովի կրօնական անդամները սուտ են խօսել և զրանով չարաչար մոլորեցրել նաև իրանց աշխարհական ընկերներին։

Տես, ուրեմն, հայ ժողովուրդ, որ քո գործերի ղեկավարութիւնը գտնվում է «սատախօս աբեղաների» ձեռքում, որոնց բարոյական մակարդակը այնքան ստոր է, որ ոչ մի անարգ, անխիղճ միջոցի առաջ կանգ չեն առնում։ Եւ այդ խմբակցութեան գլուխը կանգնած է մի ծերունի արքեպիսկոպոս, պատրիարքական տեղապահ Մանկունին, որ արդարութեան փոխարէն անարդարութիւնն ու անիրաւութիւնն է առաջ քշում իր ծերութեան օրերին, երբ աւելի պատշաճ էր սպասել, որ նա միտը կը ձգէ իր խիղճն ու Աստուծուն։

Եւ ինչ՞ու այս բոլորը. որովհետև խօսքը նրանց հակառակորդ Երուանդ Տէր-Մինասեանի մասին է, այն անձնաւորութեան մասին, որ վստահութիւն է ունեցել անկախօրէն քննադատելու թէ Մանկունու և թէ խառն ժողովի կրօնական անդամներից մէկի ու միւսի գործունէութիւնը։ Կղերական անձկամտութիւն և քինախնդրութիւն, և ուրիշ ոչինչ։ Այդպիսի վրիժառութեան զգացմունքի հետևանք էր անշուշտ նաև այն, որ անցեալ տարվայ սեպտեմբերին ինձ Էջմիածնից չը բարեհաճեցին Ալէքսանդրօպօլի Արղութեան դպրոցի տեսուչ կամ աւագ ուսուցիչ հաստատել, իսկ այս տարվայ սեպտեմբերին նոյն էջմիածնական բէժիմի ներկայացուցիչ Խորէն եպիսկոպոս Մուրադբէգեանը Արսէն Ղլտճեանին (նոյնպէս նախկին վարդապետ) առանձին գովասանքներով հաստատեց Ալէքսանդրօպօլի ու. Փրկչի դպրոցի տեսուչ։ Ինչ՞ու. որովհետև Ղլտճեանն իրանց մարդն է, իսկ ես հակառակորդ եմ։ Իրաւունք չունիմ «Բիւզանդիոնը» բացագանչելու. «Քանի տեսակ չափ ու կշիռ կը գործածուի»։

Ինձ համար այս Պօլսի Թղիի կամ այլ տեղի պատգամաւորական ձայնը չէ, որ նշանակութիւն ունի։ Էջմիածնի և Կ. Պոլսի այսօրինակ այլանդակ կարգադրութիւնները հասկացող մարդկանց առաջ միայն իմ անձնական արժէքը կարող են բարձրացնել և ցոյց տալ, թէ որքան վախենում են հակառակորդներս իմ ներկայութիւնից։ Ես բողոքում եմ, որովհետև կատարված անիրաւութիւնն այնքան մեծ է, որ լռելը յանցանք է՝ ոչ թէ իմ անձնաւորութեան տեսակէտից, այլ հայոց եկեղեցու սրբութեան, որի մէջ այս Պօլսի անարժաններ ոտքի տակ են տալիս արդարութիւնն ու մարդկանց անհատական անքննաքարելի իրաւունքները։

Բողոքում եմ ամենախիստ կերպով նաև այն պատճառով, որ խառն ժողովը իր վերջիշեալ վճռով դուրս է եկել իր իրաւասութեան սահմաններից և իրաւունքներից. զրկված է հռչակել մի մարդու, որ օրինական ատեանների կողմից ոչ մի իրաւունքից զրկված չէ։ Խառն ժողովի կարճամիտ կրօնական անդամները պէտք է լաւ իմանան, որ հայոց եկեղեցու անդամին որևէ իրաւունքից ժամանակաւորապէս զրկել կարող է միայն ամենայն հայոց կաթողիկոսը՝ պաշտօնից նշանակելով նրան. իսկ բոլոր եկեղեցական իրաւունքներից զրկել և այդպիսով եկեղեցուց արտաքսել կարող է միայն ընդհանուր ազգային եկեղեցական ժողովը, և ուրիշ ոչ ոք։ Իսկ ինձ համար ոչ կաթողիկոսն է պաշտօնանկ նշանակել և եկեղեցական գործերին մասնակցելու իրաւունքից ժամանակաւորապէս զրկել, և ոչ էլ ընդհանուր համազգային ժողովը, որ գումարված էլ չէ եղել վերջին ժամանակներս։

Ի՞նչ անուն տանք ուրեմն Կ. Պոլսի խառն ժողովի որոշմանը։ Աբեղայական հալածանք, արդարութեան եւ խղճմտանքի ոտնահարում եւ անհատական իրաւունքների բռնաբարում։ Ահա նրա անունը։

Երուանդ Տէր-Մինասեան

Ալէքսանդրօպօլ, 9 հոկտեմբերի

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ Շաբաթ օրը, հոկտ. 15-ին, Պետական Դումայի նստաշրջանի բացմանը, առաջին անգամ հանդէս կը գայ բանւորական հարցի առիթով մինիստրների խորհրդի նախագահ Կօկօվցեվը։

✦ Ներքին գործերի մինիստր Մակարօվը յայտնել է, որ եթէ մինչև շաբաթ ոչ մի մեղադրանք չը ներկայացվի Բագուի «Նաւուկա» ընկ. անդամներին, նրանք կարձակվեն բանտարկութիւնից։

✦ Պետերբուրգի փողոցներից մինը կոչվելու է Ստոլիպինի անունով։

✦ Ցարմացէլների համառուսական համագումարը նշանակված է նոյեմբերի 20-ին։

✦ Սենատոր Տրուսեվիչի քննութեան հետ կապ ունի Կիէվի նահանգապետ Գիրսի 2 ամսով արձակուրդ խնդրելը։ Ապա նա չի վերադառնայ իր պաշտօնին։

✦ Մալտայից «Cor. d'Italia» թերթին հեռագրում են, որ սպանվել են մօտ 200 և վիրաւորվել են 500 թիւրք։ Զոհեր կան և արաբական ցեղերի մէջ։ Իտալացիների կորուստը աննշան է։

✦ Ներկայումս Տրիպօլիսում շարունակվում է կռիւ թիւրքերի և իտալացիների միջև։ Թիւրքերին միացել են աւելի քան 15,000 արաբներ։

Թիւրքաց պրեմիէր Սայիդ փաշան վերջ ի վերջոյ որոշեց հասցնել դիմադրութիւնը իտալացիների դէմ մինչև իր վախճանը։

✦ Երիտասարդ-թիւրքերը մշակում են բեպրեսիվ միջոցներ իտալական ապրանքներ վաճառողների դէմ։

✦ Իտալիան պատերազմի մէջ ամեն օր ծախս ունի 8 միլիօն լիր։

✦ Չերնոգորցիները Սկիւտարում գործել են առաջին յարձակումը թիւրքերի վրա։ Կռւի հետևանքը յայտնի չէ։

✦ Ամերիկայում չինական յեղափոխութեան համար հանգանակվեց մէկ միլիօն դոլլար։

✦ Խանկօույից գնացածները սոսկալի գոյներով են նկարագրում մանջուրների տանջանքների մասին։

✦ Չինական կառավարութիւնը հրամայեց անմիջապէս գնդակահարել նրան, ով կը բանվի հրացանը ձեռքին։

✦ Չինական յեղափոխականները ձեռք են ձգել 16 միլիօն պետական գումարներից։

✦ Չինական կառավարական տեղեկութիւնների համաձայն, յեղափոխականները դուրս են քշվել Ցանխայից կորցնելով 2000 սպանված։

✦ Կանտօնում կատարվում են համատարած խուզարկութիւններ։

✦ Պեկինը պաշտպանում են 26,000 զինուոր։

✦ Մանջուրիայի մի քանի տեղերում սկսվել են յուզմունքներ։

✦ Մի չին յեղափոխական ուսանող անաջող մահափորձ կատարեց կառավարական զօրքերի ընդհանուր հրամանատար Իւանշիկայի կեանքի դէմ՝ օֆիցէրի զգեստ հագած։

✦ Հաւատացնում են, որ այժմ Իւանշիկայը բանակցութիւններ է սկսել չինական յեղափոխութեան պարագլուխների հետ։

✦ Չինական կառավարութեան զօրքերը և նաւատորմը սկսել են ռմբակոծել յեղափոխութեան օջախ Ուչանը։

✦ Խանկօույի փողոցներում կատաղի կռիւ է տեղի ունենում յեղափոխականների և զօրքերի միջև։

✦ Անգլիան տեղեկացրեց, որ հնդիկ զինուորներին Հարաւային Պարսկաստան ուղարկելու շարժառիթ ծառայեցին այնտեղ տիրող կողոպուտներն ու անիշխանութիւնը, որոնք և ազդում են անգլիական առևտրի վրա։

✦ Պարսկական կաբինէտի մէջ շարունակվում են տարաձայնութիւնները ամերիկացի Շուստէրի պատճառով։ Հաւանական է, որ վերջինս մեկնէ պարսկական սահմաններից։

✦ «Рѣчь»-ին գրում են, որ էքսշահը մեկնել է Վիէննա։

✦ Թէհրանում կենսական մթերքների գները շարունակ բարձրանում են։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

11 հոկտեմբերի

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Եկան 7 ռուս ինժենէրներ Ադրիատիկ երկաթուղու սերբիական մասի կառուցման համար։

ԿԵԼՑԻ։ 12 զինված մարդ յարձակվեցին ցեմէնտի գործարանի դրամատարի վրա, որի մօտ կար 3000 րուբլի։ Չարագործները կրակեցին 60 անգամ, բայց անկարող եղան դրամը յափշտակել, որովհետև ձիերը արշաւեցին. կառապանը վիրաւորվեց ծանր կերպով։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ֆինանսների մինիստրութիւնը մինիստրներէ խորհրդին առաջադրութիւն արեց պետական հաշւով գնելու Եասնայա Պօլեանան։

Պետական Խորհրդի անդամ առևտրի կողմից ընտրվեց ինժենէր Ստախէեվը։

Հարիւր րուբլիանոց թղթադրամները փոխվում են նոր տեսակի։

ՍԿՕԲԵԼԵՎ։ Ցերեկով զգացվեց թեթև երկրաշարժ։

ՄՕՍԿՎԱ։ Բացվեց Տօլստոյեան ցուցահանդէս։ Քաղաքագլուխը արտասանեց ողջոյնի ճառ։

Քաղաքային դպրոցի նոր շէնքի փլուածքի տակ մահացան 5 բանւոր։

Րիգայի քաղաքացի Սիվէրսը 45,000 ր. նուիրեց Շանեավսկիի անուան ժողովրդական համալսարանին։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐ։ Բացվեց նաւթարդիւնաբերական համագումարը։

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ։ Այրվեց ապրանքային կայարանը։ Բոլոր ապրանքը կրակի ճարակ դարձաւ։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ Ազգային կոմիտէտը ծրագիր է մշակում՝ կազմակերպելու ժողովրդական ագիտացիա, որպէսզի վերացվի Ռուսաստանի հետ կապված պայմանագիրը, ի նկատի ունենալով որ Ռուսաստանը հրաժարվեց ամերիկական հրէաներին անցագրեր տալ։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Մասնագէտ սիֆիլիս (606), միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։

Ընդունե- (12½—2 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ առ. ժ. 9—10-ը։

Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչի փողոցի)։ Տէլէֆօն № 1175.

(Կ. Ե. Հ.) 888. 100—15

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։

Պրօֆ. Mathien -ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։

Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11.
(երեկ. ժ. 5—7.

Ելիզավետինսկայա փող. № 39. տէլ. № 1067.

(ա. օ.) 669. 100—43

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

25,000—30,000

տարեկան զուտ օգուտ է տալիս միակ-սոլիդ և ընդարձակ, արդէն կազմված, առևտրական մի նախաձեռնութիւն Կովկասում, որի համար պահանջվում է մի ԸՆԿԵՐ 3—5000 րուբլի դրամագլխով՝ արդիւնաբերութիւնը տարածելու համար։ Դիմել՝ Мѣховой тупикъ № 7, Սիօնսկի դեղատնից ոչ հեռու, առաւօտեան ժամը 9—1-ը և ցերեկվայ ժամը 3—5-ը։

(հ.շ.կ.) 995. 3—1

Լոյս տեսաւ
ՐԱՖՖԻ
ՍԱՄՎԵԼ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գինն է պօստի ծախքով 3 ր. 50 կ., կազմ. 4 ր.
Դիմել՝ Թիֆլիս, «ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ» գրավաճառանոցը։

(հ.կ.) 996. 2—1

«ՄՇԱԿԻ» խմբագրատանը վաճառվում է

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ
(մահարձանի բացման առթիւ)

ԳԻՆՆ է՝ Թիֆլիսում 40 կոպ., Թիֆլիսից դուրս՝ ճանապարհածախսով 50 կ.։
Գումարով գնողներին զեղչ 20%.
Դիմել՝ Тифлисъ, ред. газ. «Мшакъ».

987. 10—3

ՆՈՐԻՆ ՅԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ

ԴԻՒԱՆԱՏԱՆ ՏՊԱՐԱՆԸ

(ԼՈՐԻՍ-ՄԵԼԻՔՈՎԻ ՓՈՂՈՑ, ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ՏՈՒՆ)

կատարում է ամեն տեսակ տպարանական աշխատանքներ, այն է՝ տպագրում է լրագիրներ եւ ամսագիրներ, գրքեր, բրօշիւրներ, բլանկներ, աֆիշաներ, ծրագիրներ, հարսանեկան հրաւիրատոմսեր, այցեքարտեր եւ այլն։

Ընդունվում են տպագրական պատուէրներ հետեւեալ լեզուներով՝ ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն, թիւրքերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, աբխազերէն և լեռնականների բարբառով։ Պատուէրները կատարվում են մաքուր, ճշտօրէն և չափաւոր գներով։ Ընդունվում են նաև շուտափոյթ կատարվելիք պատուէրներ առանձին պայմաններով։

Պատուիրողների ցանկութեան համաձայն, տպարանը պատուէրները կարող է կազմել տալ, կամ բրօշիւրներ շինել, ու այնտ յանձնել։

ԿԱՆ ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԶԱՆԱԶԱՆ ՏԵՍԱԿ ԹՂԹԵՐ ՓՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏԻ ԳՆԵՐՈՎ։

Տ ե լ ե ֆ օ ն № 67.

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.